

theatre . sk

2020 - a szlovák színhátszáz év

Szlovákiában a színház az ország nemzeti kultúrájának fontos tényezője, korunk szeizmográfja. A kultúrában zajló általános folyamatok részeként szolgálja saját lényegét – az ember belső világának feltárását, értékeinek erősítését.

A szlovák színházakon zajló történetek egy olyan ország valóságában gyökereznek, amely 1989-ben megszabadult a korábbi rendszerek történelmi terheitől, 1993-ban megszerezte az önállóságot, 2004-ben csatlakozott az európai struktúrákhoz és mindezek nyomán nyitottá vált a múlt újraértékelésének különféle formái felé. A szlovák színházi kultúrának szüksége volt erre az újrakezdésre, és a színházak éltek is a lehetőségekkel. Új, független színházi műhelyek születtek, amelyek a megújulás jegyében új megközelítéssel új témákat is színpadra vittek.

Az új szlovák színház a maga eszközeivel leképezi a társadalmi változásokat, reagál rájuk, új kérdéseket vet fel, provokál és mindeközben igyekszik európai trendekhez, projektekhez is csatlakozni. Ez utóbbit elősegítendő jöttek létre Szlovákiában új nemzeti és nemzetközi fesztiválok, amelyek jeles európai társulatokat és kiemelkedő művészegyeníseket hívnak meg és melyek révén a szlovák színház is egyre erőteljesebben ad hírt magáról Európának. A színházi műhelyek megpróbálnak csak rájuk jellemző kifejezési formákat és eszközöket találni, válaszokat keresni arra, hogy mit jelent szlováknak lenni, mi jellemző ránk, mi különböztet meg bennünket, mi hívja fel ránk a figyelmet. Ezt a célt is szolgálják a sorban nyíló új előadó művészeti központok, amelyek egyszerre többféle művészeti ágat adnak otthont, s amelyek interaktív kapcsolatba is lépnek egymással, miközben színesítik a számukra otthont adó városok kulturális életét.

A szlovák színház mára jelentős mértékben megfiatalodott. A fiatal művészek magukkal hozzák a nemzetközi ösztöndíjakon, szakmai gyakorlatokon és a nemzetközi fesztiválokon szerzett tapasztalatokat, amelyeket munkájuk során kamatoztatnak. A színházak többek között ennek is köszönhetően jelentősen változtattak műsorterveiken, mivel tisztán látják, hogy a médiumok kihívásaival versenyezve új, eredeti értékeket kell felkínálniuk. A kihívások nyomán napjaink színházára jellemzővé vált az ún. „kétéltű” szerzők megjelenése, akik egyszerre érzik otthon magukat a drámaíró, a dramaturg, a rendező vagy előadóművész szerepében is.

Külön figyelmet érdemelnek azok a projektek, amelyek dokumentarista formában, kritikai éllel és távolságtartással kezdik újraértékelni mindazokat a történeteket, amik hosszú éveken át a színházban – és nemcsak ott – tabu témának számítottak. Nemegyszer a színház és a mindennapi élet határvonalai egybemosódnak. Számos olyan színházi előadás készül, amely a holokauszt vagy a kommunizmus időszakát értékeli újra, vagy éppen napjaink konzum és globalizálódott társadalmát veszi górcső alá. A művészek tudatában vannak annak, hogy milyen mélyen képesek hatni közönségük lelkére. Az új szlovák színház és az új szlovák dráma ennek megfelelően igyekszik gyakorolni szakmáját, hozzájárulni a társadalomban, a politikában és a kultúrában zajló változások megértéséhez.

A szlovák színház célja, hogy úgy integrálódjon a nemzetközi színházi közösségbe, hogy emellett magával vigye saját minőségét és értékeit. 2020-ban egy különleges jubileumi eseményre emlékeznek Szlovákia – **a Szlovák Nemzeti Színház (Slovenské Národné divadlo Bratislava) alapításának 100. évfordulójára** (1920. március 1.). Ez kiemelkedő állomása a szlovák színház történetnek, a nemzeti kultúrának és a szlovák kulturális identitásnak. Az egész nemzet életében jelentős mérföldkő ez az esemény, mert a Szlovák Nemzeti Színház alapításával a hivatásos szlovák színhátszáz történetében új korszak vette kezdetét. Ugyanakkor 2020-ban lesz **a szlovák amatőr színhátszáz kezdetének 190. évfordulója** is. A szlovák hivatásos és amatőr művészek a szlovák színház történetében kölcsönösen hatottak egymásra. A kezdeteket 1830. augusztus 22-étől számítjuk, amikor Liptószentmiklóson mutatták be a mai Szlovákia területén az első szlovák nyelvű amatőr színházi előadást.

A Szlovák Köztársaság kormánya a 2020-as évet a Szlovák Színhátszáz Évének nyilvánította. Ennek értelmében az ott dolgozó művészek munkájának elismeréseként minden színházi előadást színházi ünnepként értelmezzük, ezzel is hangsúlyozva a színház szerepét a kultúra formálásában és a nemzeti kulturális örökség megőrzésében. A Kulturális Minisztérium, mint a *Szlovák Színhátszáz Évének* kezdeményezője, háttérintézményeivel, a Szlovák Színházi Intézettel, a Szlovák Közművelődési Központtal és a Szlovák Nemzeti Színházzal együtt, tágabb összefüggésben is fontos eseménynek tekinti az évfordulót. A jubileumi megemlékezések nem csak a színházművészek, hanem a színház történetészek, színikritikusok, akadémikusok, egyetemi hallgatók számára is feladatot adnak és inspirációt jelentenek. Mindezek eredményeit pedig a színházak közönsége élvezheti majd.

Vladislava Fekete, a Szlovák Színházi Intézet igazgatója

A kiállítás kurátorai: Zuzana Nemcová (főkurátor), Stanislav Bachleda, Monika Čertezní, Jozef Červenka, Miroslav Daubrava, Vladislava Fekete, Marek Godovič, Lukáš Kopas, Elena Knopová, Martina Mašlárová, Karol Mišovic, Martin Timko, Barbora Krajč Zamišková, Dominika Zatková
Látványterv és grafika: Nora Nosterská
Nyelvi szerkesztő: Mária Kvaššayová, Hana Rafčíková
A kiállítás producere: Marko Popović
Közreműködők: Veronika Palková, Bohuslava Vaňková, Katarína Vozárová, Katarína Švábiková, Ingrida Ivančová
Magyar szöveg: Huszár Sylvia
© Divadelný ústav, Bratislava 2019

Partnerek és mediális partnerek:

A Szlovák Színházi Intézetet, mint állami költségvetési szervet annak fenntartója, a Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériuma alapította.

THE YEAR • F
SL • VAK THEATRE
2 • 2 •

Színház- és drámairodalom a mai Szlovákia területén 1830-ig

A középkori színházi legelső formái a IX. században a nyugati keresztény liturgia térnyerése nyomán vallási köntösben jelentek meg és fontos szerepet játszottak a színházi nyelv trópusainak kialakulásában. Az első középkori *misztériumdrámát* a svájci Szent Gallen kolostorban adták elő *Quem quaeritis?* („Kit kerestek?”) címmel. Az előadás a X. században a húsvéti liturgia része volt. Az ilyen húsvéti feltámadási színházi nyelvű fejlődtek ki az évszázad végére a középkori vallásos tartalmú előadások – a misztériumdráma.

A vallásos színházi nyelv nyomán, a reneszánsz és a humanizmus kiteljesedésével fontos fejlődéstörténeti szerepet játszott a mai Szlovákia területén is felbukkanó új drámai műfaj - az iskoladráma.

A reneszánsz és a humanizmus szekuláris színházának cseh és európai kiteljesedésében igen jelentős szerepet játszott a Morvaországban és Csehországban tevékenykedő két cseh nyelvű drámaíró – Pavel Kyrmezer és Juraj Tesák Mošovský.

L. Pavel Kyrmezer: Cseh komédia a gazdag emberről és Lázárról (Komédia ceská o bohaci a Lazarovi, Prága, 1566).
Forrás: Cseh Nemzeti Könyvtár/Národní knihovna České republiky

A misztériumdráma európai fejlődéséről a mai Szlovákia területén a Szent Gallen-i drámának az a változata tanúskodik, amely az un. Pray-kódexben (1192 – 1195) maradt fenn.
Forrás: Országos Széchényi Könyvtár, Budapest, Kézirattár, Quart. Hung. FU/1 433

Az iskoladrámák gyors fejlődéséről tanúskodik Eisenberg Peter *Ein zwielfacher poetischer Act und geistliches Spiel* (Egy költői és szellemi játék két felvonásban/Dvojitéj básnický akt a duchovná hra) című korai barokk iskoladrámája, amely jól tükrözi a 17. század végi iskolai színházi nyelvű sajátosságait.
Forrás: Országos Széchényi Könyvtár, Budapest, Régi Nyomatványok Tára, RMK II. 765

A barokk korban a vallásos jellegű drámaszínház legelterjedtebb formája a protestáns és a katolikus iskolajáték volt.

Az iskoladráma több évszázados hagyományainak hatása egészen az Anton Bernolák nevével fémjelzett nyelvújítási iskola korszakáig kimutatható, amint az az osztrák piarista, Gottfried Uhlích *Chrisantus und Daria* német nyelvű tragédiájának *Krizant és Daria* (Krizant a Daria) címmel Michal Kliniko fordításában 1793-ban megjelent, a Bernolák-iskola alapján készült szlovák nyelvű fordításán is megfigyelhető.
Forrás: Szlovák Nemzeti Könyvtár, SD 8401

A Felvilágosodás korában, a 18. század második felében az iskolajátékok egyre inkább anakronizmusnak számítottak. 1794-ben hivatalosan is betiltották őket.

Juraj Palkovič *A két bolond és a három lusta* (Dva buchy a tri ssuchy) című színművének 1810-es, második, szlovák nyelvű kiadásának megjelenése a Bernolák-korszak első valódi szlovák nyelvű darabja, amely később idegen nyelveken is elérhetővé vált.
Forrás: Szlovák Nemzeti Könyvtár, SB 2133

theatre.sk

A nem hivatásos szlovák színhátszás (1830 – 1919)

Jegyzőkönyv a szlovák színhátszásról, kelt Túrőcszentmártonban, 1830. július 10. napján. A jegyzőkönyv számba veszi a legfontosabb információkat a szlovák nyelvű műkedvelő színhátszás tevékenységéről – bemutatók, színészek, helyszínek – és megtalálhatók benne a színházi előadások pénzügyi adatai is.

Anička Jurkovičová színházi jelmezben. A szlovák színhátszás egyik nagy alakja, Anička Jurkovičová, aki később Jozef Miloslav Hurban író felesége lett.

Ferko Urbánek *A bűn büntetése* (Pokuta za hriech, 1919, eredetileg Miloň álnév alatt jelent meg 1890-ben) című darabja nyomtatott kiadásának címlapja. A 20. század elején Ferko Urbánek drámái voltak a legnépszerűbbek a műkedvelők körében. A keresztény humanizmus és a divatból lassan kikopó szentimentalizmus elveit hirdető darabjainak fő közönségét a falusi lakosság alkotta.

A szlovák nyelvű műkedvelő színhátszás fejlődésére a mai Szlovákia területén a német és a magyar színház volt a legnagyobb hatással. Diákszínhátszók körök elsősorban a jelentős kulturális központokban – Breznóbánya (Brezno), Ószombat (Sobotište), Lőcse (Levoča), Túrőcszentmárton (Martin), Tiszolc (Tisovec), Selmecebánya (Banská Štiavnica), Besztercebánya (Banská Bystrica) – jöttek létre. A szlovák diákszínhátszók első hivatalosan bejegyzett előadását Liptószentmiklóson jegyezték fel. 1830. augusztus 22-én az iskolai nyári szünet alatt Gáspár Fejérpataky-Belopotocký szervezésében diákszínhátszók adták elő Ján Chalupka *Kandúrfalva* (Kocúrkovo) c. vígjátékát. Ennek az időszaknak a legfontosabb drámaírói közé Ján Chalupka mellett Ján Palárik és később Ferko Urbánek tartozott. Az általuk írt vígjátékok alkották a nem hivatásos szlovák nyelvű színhátszás repertoárjának alapjait.

A szlovák színhátszás fejlődése jelentős mértékben hozzájárult a szlovák kultúra önállósodásához. 1841. augusztus 5-én Samuel Jurkovič tanító - később ószombati közjegyző -, pozsonyi diákokkal megalapította a *Szlovák Nemzeti Színház Nitrianske-t*. A színházi társulatnak nemcsak pozsonyi fiatalok voltak a tagjai: csatlakoztak hozzájuk az Ószombat környéki helyi amatőrök is.

A szlovák nemzet és a szlovák kultúra kibontakozása a 19. század második felében kapott igazi lendületet. Túrőcszentmártonban megalakult a *Matica Slovenská* (1863), három szlovák nyelvű gimnáziumot alapítottak Nagyrőcén (Revúca), Túrőcszentmártonban (Turčianský Sv. Martin) és Znióváralján (Kláštor pod Znievom). A felívelő szlovák nyelvű színházi élet hatása más városokban – Nagyszombat, Eperjes, Nyitra, Besztercebánya, Selmecebánya, Trencsén, Zsolna – is fokozatosan érzékelhetővé vált. A szlovák nyelvű műkedvelő színhátszás legfontosabb központja Liptószentmiklós mellett Turőcszentmárton lett. Liptószentmiklóson amatőr színhátszók a *Szlovák Társaskörben* működtek, amíg Turőcszentmártonban, a *Szlovák Énekkör* (1872) megalapítását követően élénkült meg igazán a színházi élet.

Emléktábla Ószombatban, a Samuel Jurkovič Szövetkezeti Múzeum falán. Ebben az épületben működött a Szlovák Nemzeti Színház Nitrianske, amelyről a ház falán elhelyezett emléktábla tanúskodik.

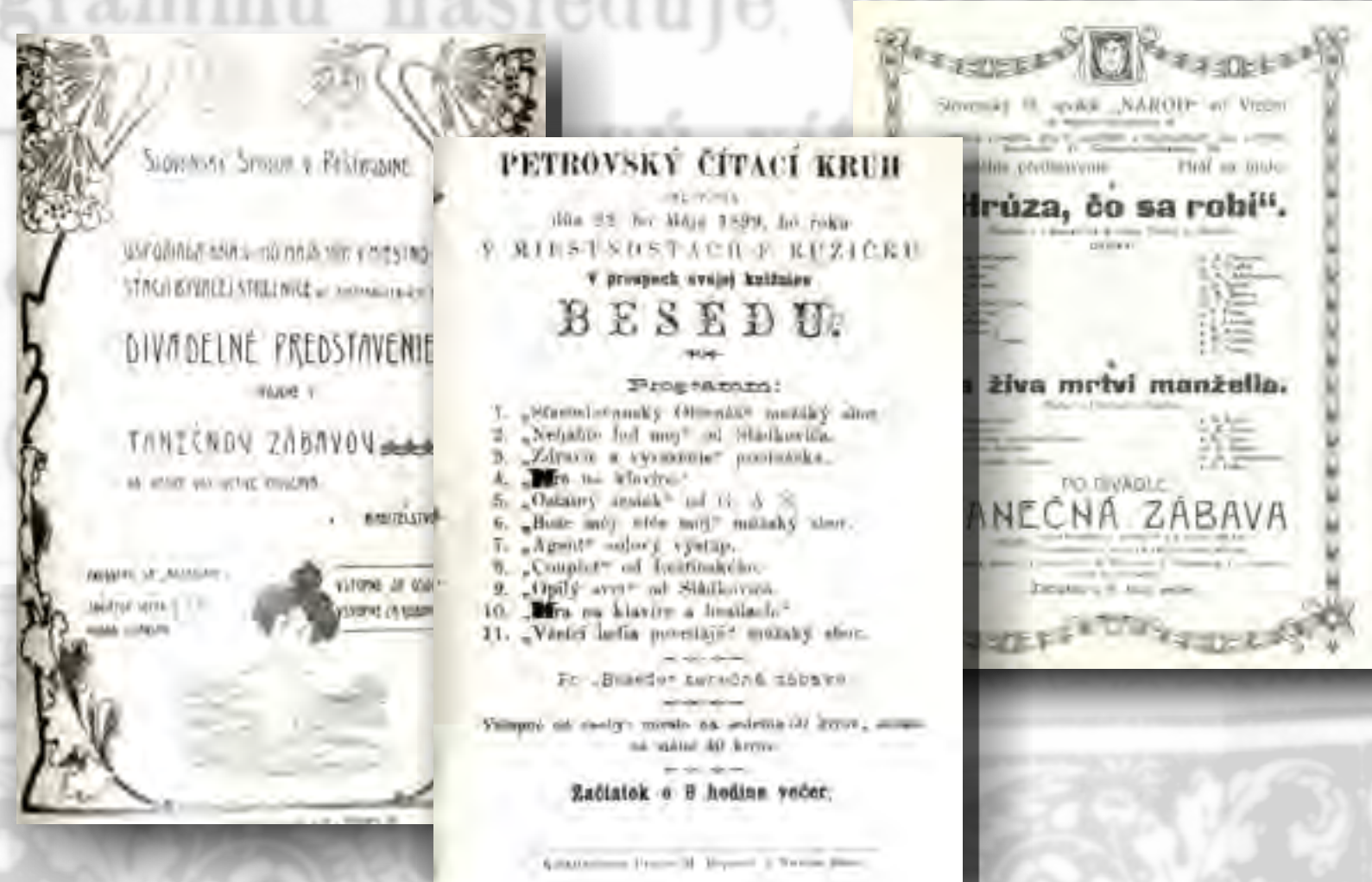
A Szlovák Énekkör színpadi függőnye, a Prágai Művészörk ajándéka 1891-ből. A Szlovák Énekkör színpadi függőnye Turőcszentmártonban 1891-ből. Karel Vítězslav Mašek alkotása a Prágai Művészörk ajándéka.

A Szlovák Énekkör tagjai Turőcszentmártonban 1913-ban az augusztus 20-i ünnepségeken.

A Szlovák Énekkör hirdetői (plakátok szereposztásokkal) Turőcszentmártonban.

Plakátok a szlovák amatőr színhátszók külföldi előadásairól (Amerika, Délvidék, Ausztria). A szlovák amatőr színhátszás népszerűségéről a 19. és 20. század fordulóján az a tény is tanúskodik, hogy a munka és a jobb megélhetés miatt emigrációba kényszerült szlovákok az ott külföldön is műveltek.

theatre.sk

A Szlovák Nemzeti Színház

– az első professzionális szlovák színház

A Városi Színház, a későbbi Szlovák Nemzeti Színház székhelye
Városi Színház – Stadttheater – Mestské divadlo. A Városi Színházat 1884 – 1886 között építették Ferdinand Fellner a Hermann Helmer bécsi építészpáros tervei alapján. A kivitelezők Ignác és Alexander Feigler voltak. A színház épületét Erkel Ferenc *Bánk bán* c. operájával 1886. szept. 22-én nyitották meg ünnepélyes keretek között. Az épületnek a 20-as években még mind a három „pozionyi” nyelvű elnevezése érvényben volt. A Szlovák Nemzeti Színház a mai napig ebben a történelmi épületben működik.

A Szlovák Nemzeti Színház Szövetkezetének tagjai
A Szlovák Nemzeti Színház Szövetkezetét (Družstvo SND) a Szlovákia közigazgatásáért felelős és meghatalmazott minisztere, Vavra Šrobár és a turócszentmártoni augusztus-i ünnepségek résztvevőinek kezdeményezésére hozták létre 1921-ben. Ez a Szövetkezet elsősorban egyéni és kollektív részvények jegyzésével, valamint a Jirásek Alapba történő befizetésekkel biztosította a színház számára a szükséges gazdasági és pénzügyi forrásokat. Ez a finanszírozási modell a kezdetben állandó pénzügyi problémákat jelentett a Nemzeti Színház számára, ezért a finanszírozást hamarosan magán-vállalkozói modellel oldották meg (1923).

Az első lépés a Nemzeti Színház megalapításához vezető úton a Nemzeti Színház Szövetkezetének, mint részvénytársaságnak a megalapítása volt. Az új kulturális színjatszó létesítmény ezen formájában számíthatott az újonnan létrejött állam – Csehszlovákia – jelentős mértékű támogatására.

A szlovák nemzet első színházának létrehozásában jelentős szerepet játszott a nagy tapasztalattal rendelkező Bedřich Jeřábek kelet-csehországi vándorszínháza. Jeřábek társulata 1919 nyarán több hónapon át Pozsonyban vendégszerepelt, és a társulat színészei a megnyitáskor – élve a kínáló alkalmakkal – az új Szlovák Nemzeti Színház együttesének magját alkották.

A 20-as években a színházat Oszkar Nedbal magánvállalkozó, zeneszerző és karmester vezette. A hangsúlyt a külföldön is befogadható színpadi műfajokra – opera és balett – helyezte. A prózai társulat élére Václav Jiříkovskýt nevezte ki, aki a szlovák nyelvű színjátszás felépítését tűzte ki céljául. Dramaturgnak Tid J. Gašpart tette meg, aki számos jelentős drámai művet fordított le szlovák nyelvre.

A Jeřábek színírtársaságának tagjai tájlozón Kassán, 1919 augusztusában.

Václav Jiříkovský a Szlovák Nemzeti Színház Prózai Tagozata Prágai vendégszereplésén 1926-ban

A szlovák nyelvű színjátszás fejlődéséhez nagymértékben hozzájárultak a Marška Társulat tájelőadásai. A színház működése alatt, az 1921/1922 évadban, repertoárjának mintegy harmadát játszotta szlovák nyelven.

A szlovák prózai tagozat szlovák nyelvű működéséhez és ezzel önállósulásához nagyban hozzájárult, hogy 1932-ben a Prózai Tagozat ketté vált, és létrejött két önálló: cseh és szlovák nyelvű prózai tagozat. Annak idején a Szlovák Nemzeti Színház akkori igazgatója, Antonín Drašar elsősorban működési és üzleti megfontolásból tette meg ezt a lépést.

Az 1938-as év a Szlovák Nemzeti Színház életében komoly változásokat hozott. A cseh prózai tagozat megszűnt. Néhány tagja átlépett a szlovák társulatba (Jozef Budský, Ján Sýkora, Mária Sýkorová, Mária Želenská, Karel Rint a Míla Beran), akik nem, azoknak el kellett hagyniuk Szlovákiát. Az állam újonnan követett politikai orientációja következtében azonban nemcsak a cseh művészeknek, hanem néhány szlováknak is el kellett hagyni a színházat (Andrej Bagar, Martin Gregor, Hana Meličková, Ružena Porubská).

Marška, a vidéki prózai vándortársulat
1921 – 1922.
A Marška – vidéki prózai vándortársulat első bemutatója *Ján Palárik Inkognito* c. darabja volt 1921. október elsején, Eperjesen.
(balról állva) Adolf Divišek, Gašpar Arbét, Ján Sýkora, Janko Borodáč, Olga Országhová, Karel Balák, Anna Kovářiková, Andrej Bagar, Jaroslav Tumlíř, Jozef Kello (balról ülve)
Marta Divišková, Marie Pochmannová, Otto Vrba, Vladimír Jelenský, Hana Lauterbachová-Jelenská, Vilém Táborský, Ella Petzová, (balról elől)
Marie Slámová, Julie Horská.

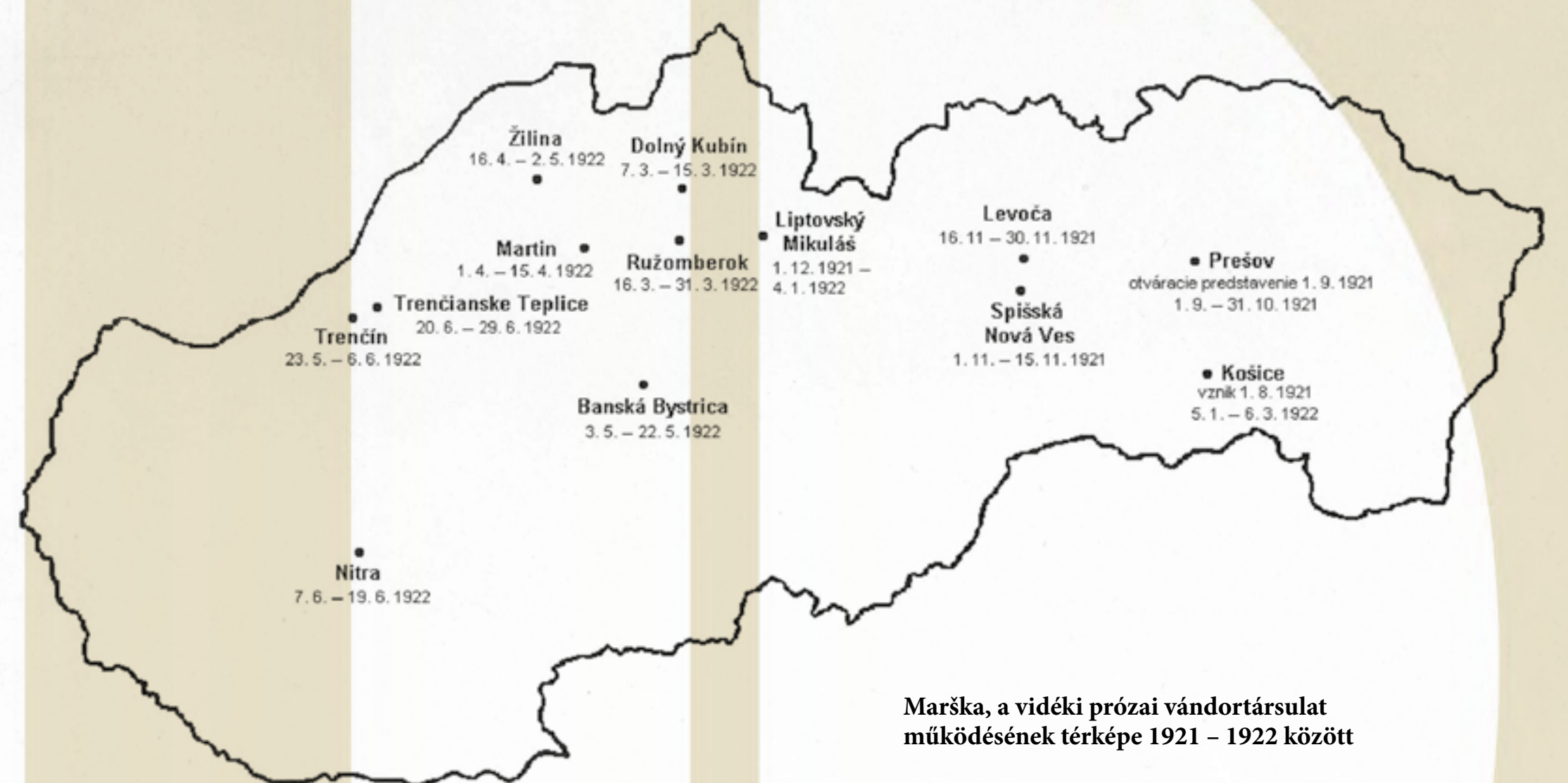
A szlovák színház professzionálissá válásához nagymértékben hozzájárult Janko Borodáč rendező, elsősorban azzal, hogy mindent megtett a színészek szakmai továbbképzése érdekében. Szlovákiában az ő kezdeményezésére hozták létre 1925-ben egy magán zeneiskolában a drámai tagozaton a színészképzést. 1928-ban az iskola hivatalosan is megkapta a Szlovákia egész területére érvényes, képzésre és vizsgáztatásra vonatkozó jogosultságot, majd felvette a Zenei és Drámai Akadémia nevet. Az iskola később a színházi művészek oktatásának legfontosabb bázisa lett. Az Akadémia végzős diákjai segítettek létrehozni 1932-ben a Szlovák Prózai Társulatot és többen az opera tagozatnak is tagjai lettek.

Viktor Šulc, rendező a Szlovák Nemzeti Színház Cseh Társulatával. Fénykép a 30-as évekből.

A Szlovák Nemzeti Színház Opera Tagozatának vendégjátéka Bécsben, 1931-ben

Marška, a vidéki prózai vándortársulat működésének térképe 1921 – 1922 között

- Az első operaelőadás 1920. március 1-én Bedřich Smetana *A csók (Hubička)*, című operája volt.**
- Az első prózai előadásra, a Mrštík-fivérek *Marysa (Maryša)* c. darabjának színrevitelére 1920. március 2-án került sor.**
- Az első balettelőadás Léo Delibes *Coppélia* c. műve volt 1920. május 19-én.**
- Az első szlovák nyelvű előadás Jozef Gregor Tajovský a *Bűn (Hriech)* és a *Szolgálatban (V službe)* című két egyfelvonásosának bemutatója volt 1920. május 21-én.**

t h e a t r e . s k

A színházi hálózat

Szlovákiában a professzionális színházi infrastruktúra kiépítésének folyamata nagymértékben függött az ország aktuális társadalmi-politikai helyzetétől. Ennek megfelelően jöttek létre új színházak és egyes működők megszüntetésére is gyakran „felsőbb” hatalmi körök pillanatnyi érdekei szerint került sor.

Az első Köztársaság idején a pozsonyi Szlovák Nemzeti Színház mellett egy sor magántulajdonban lévő színházi társaság működött. Ezeknek döntően vándorszínházi jellegük volt, és előadásukat is legtöbbször egyes körzeteken belül tartották meg. Az 1940-es évek első felére jelentkezett egyre növekvő igény állandó kőszínházak létrehozására.

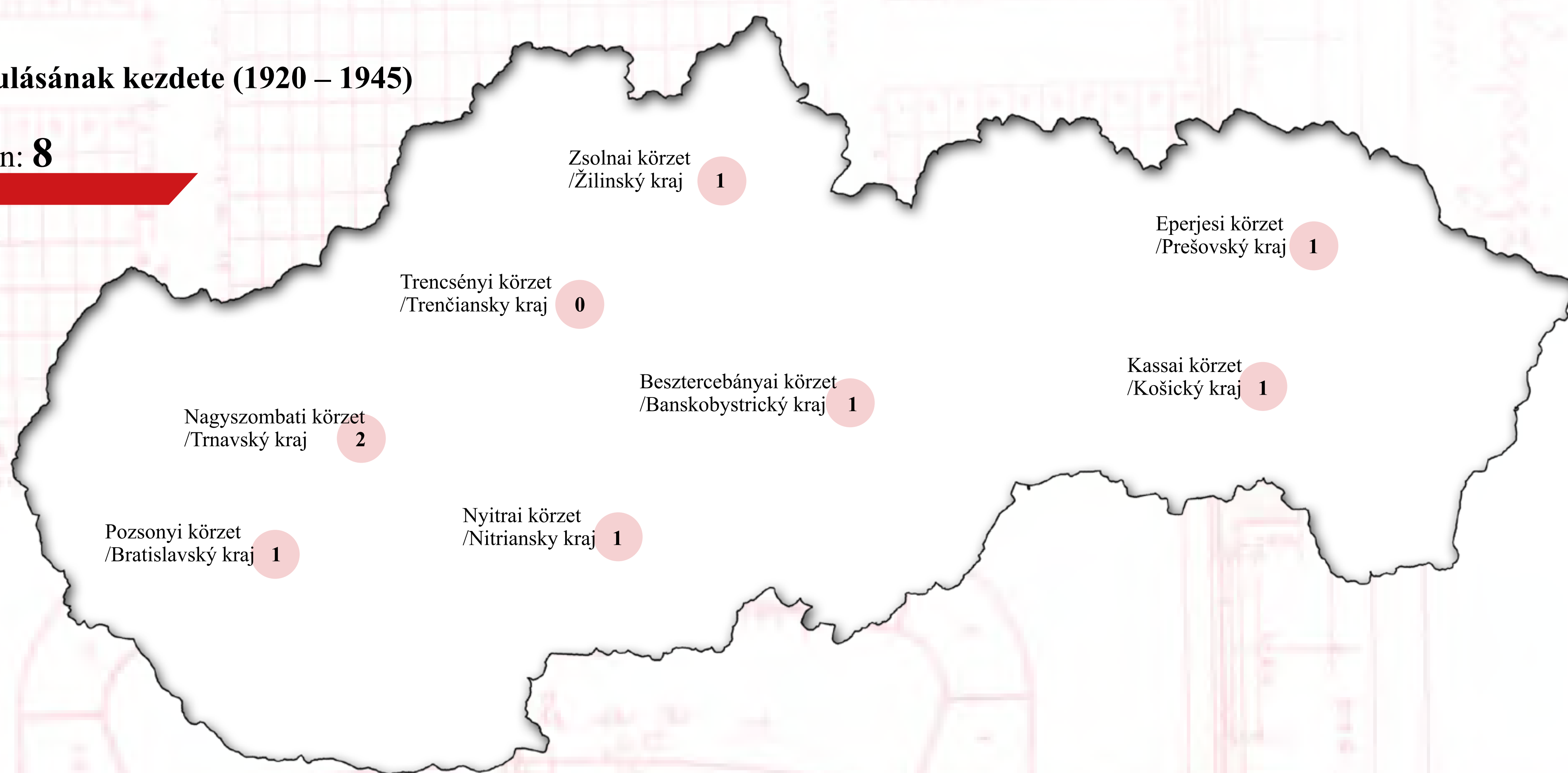
A kőszínházak végleges hálózata azonban csak a második világháború után alakult ki. Ez a rendszer hosszú ideig merev szervezeti modellként működött, lehetetlenné téve, hogy regionális, generációs vagy művészeti elvek alapján új színházak jöjjenek létre. Változásra a 60-as években került sor, amikor is számos új színházi forma és műfaj jelent meg, ám a gyorsan megváltozott politikai közegben a régi irányt restauráló hatalom hamarosan eltüntette őket. Később, a politikai konszolidáció éveiben megalakult néhány stúdiószínpad, ezek azonban többnyire rövid életűeknek bizonyultak. Végeredményben 1948 után 6 állandó színház kezdte meg működését és ez a szám 1989-re 21-re nőtt: ekkor ennyi állandó professzionális színháza volt Szlovákiának.

1989 után lényegesen változás zajlott le a szlovák színházi struktúrában is. Az ezredfordulóra már 56 állandó színház működött. Különösen a független színházi alkotók száma nőtt meg: ők és a sikeres kommersz színházak előretörték.

Az elmúlt évtizedben a modern multifunkcionális kulturális központok száma is lényegesen gyarapodott. Ezek az előadóművészet szinte minden formájának otthont adtak. Mára Szlovákiában szerteágazó színházi hálózat jött létre és állandó helyet vagy a nélkül közel 200 színház, színházi csoportosulás működik, és emellett számtalan, önállóan dolgozó performer és táncos tart előadásokat.

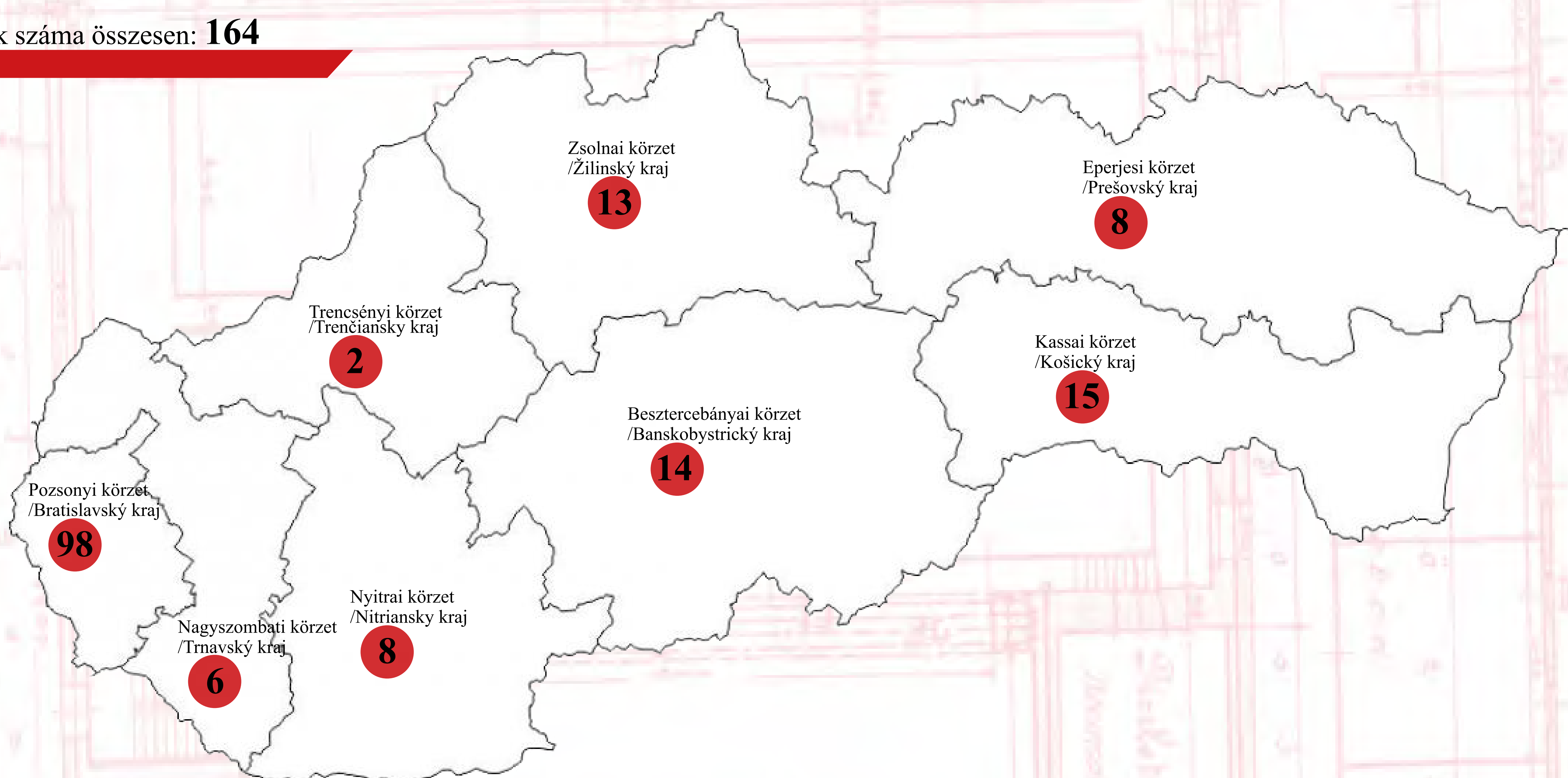
A színházi hálózat kialakulásának kezdete (1920 – 1945)

A színházak száma összesen: **8**

A színházak és a színházi csoportok számának növekedése 1989 után

A színházak száma összesen: **164**

theatre SZÍNHÁZÉPÍTÉSZEK

Színházépületek és színházi terek Szlovákiában

A Szlovák Nemzeti Színház (1886) történelmi épülete
Tervezők: Ferdinand Fellner, Hermann Helmer
Makett: Ján Čisárik, Ladislav Čisárik
Fotó: A Színházi Intézet Múzeuma / Digitális Múzeum tervpályázata

Szlovákia színházi építésze gazdag múltra tekint vissza. A patinás színházépületek terveit elsősorban külföldi építészek készítették, akik a szlovák épített környezetre és a tágabb értelemben vett városi és a lokális kultúra fejlődésére egyaránt pozitív hatást gyakoroltak, mivel a tervrajzokkal együtt magukkal hozták és meghonosították a korabeli Európa legkorszerűbb építészeti és művészeti megoldásait, értékeit is.

Nyugat-Szlovákia legrégebbi színházi épületei közé tartozik a pozsonyi Szlovák Nemzeti Színház patinás épülete. Az egyedülálló alkotást Ferdinand Fellner és Hermann Helmer bécsi építészek készítették 1866-ban. Pozsony ligetfalui töltésén eredeti állapotában fennmaradt a nyári Arénának az előző évszázad fordulóján épült színházépülete, amely a modern európai színházművészet egyik kiemelkedő egyéniségének, Max Reinhardtnak korai rendezői munkásságához is köthető. A 19. század végi építészeti típusát reprezentálják a Vigadó (Reduta) épületek. A térség építészeti emlékei között különleges helyet foglalt el az iglói Reduta és a város színházi épülete. Aszlovák színháztörténetében fontos szerepet töltött be Turócszentmárton. Itt alakult meg a szlovák közjogi, kulturális és tudományos egyesület, a Matica Slovenská, valamint a Szlovák Énekkör. Blažej Bulla, az első szlovák építész és építési vállalkozó itt építette fel 1888-ban a Nemzet Házát, amely ma a Szlovák Kamara Színház székhelyéül szolgál, és amely egykor a Szlovák Énekkörnek adott otthont. Az olasz neoklasszicizmus, a *novecento* művészetének szlovák példája a zsolnai Városi Színház. A nyitrai Andrej Bagar Színház épülete a modern szoliter típusú színházi épületek közé tartozik, amely flexibilis és komplex színházi térrel korszerű művészeti megoldások alkalmazását is lehetővé teszi. A kortárs építészet része a pozsonyi Szlovák Nemzeti Színház új épülete is. Itt a három tervező egy térbe hozta a hagyományos építészeti megoldásokat és a modern absztrakciót. Az épületben kapott otthont az Operaház, a Prózai Tagozat és a változtatható színpaddal és nézőtérrel megépült Kísérleti Stúdió Színpad.

A Szlovák Nemzeti Színház történelmi épületének belső tere
Fotó: Olja Triáška Stefanović / A Színházi Intézet Múzeuma

Az iglói Szépességi Színház (Spišské divadlo v Spišskej Novej Vsi) kívülről
Fotó: Lubo Stacho / A Színházi Intézet Múzeuma

A zsolnai Városi Színház (Mestské divadlo v Žiline) belső tere
Fotó: Lubo Stacho / A Színházi Intézet Múzeuma

Az Aréna Színház (Divadlo Aréna v Bratislave) kívülről
Fotó: Lubo Stacho / A Színházi Intézet Múzeuma

A turócszentmártoni Kamaraszínház (Slovenské komorné divadlo v Martine) kívülről
Fotó: Lubo Stacho / A Színházi Intézet Múzeuma

A zsolnai Városi Színház (Mestské divadlo v Žiline) belső tere
Fotó: Olja Triáška Stefanović / A Színházi Intézet Múzeuma

A nyitrai Andrej Bagar Színház (Divadlo Andreja Bagara v Nitre) belső tere
Fotó: Olja Triáška Stefanović / A Színházi Intézet Múzeuma

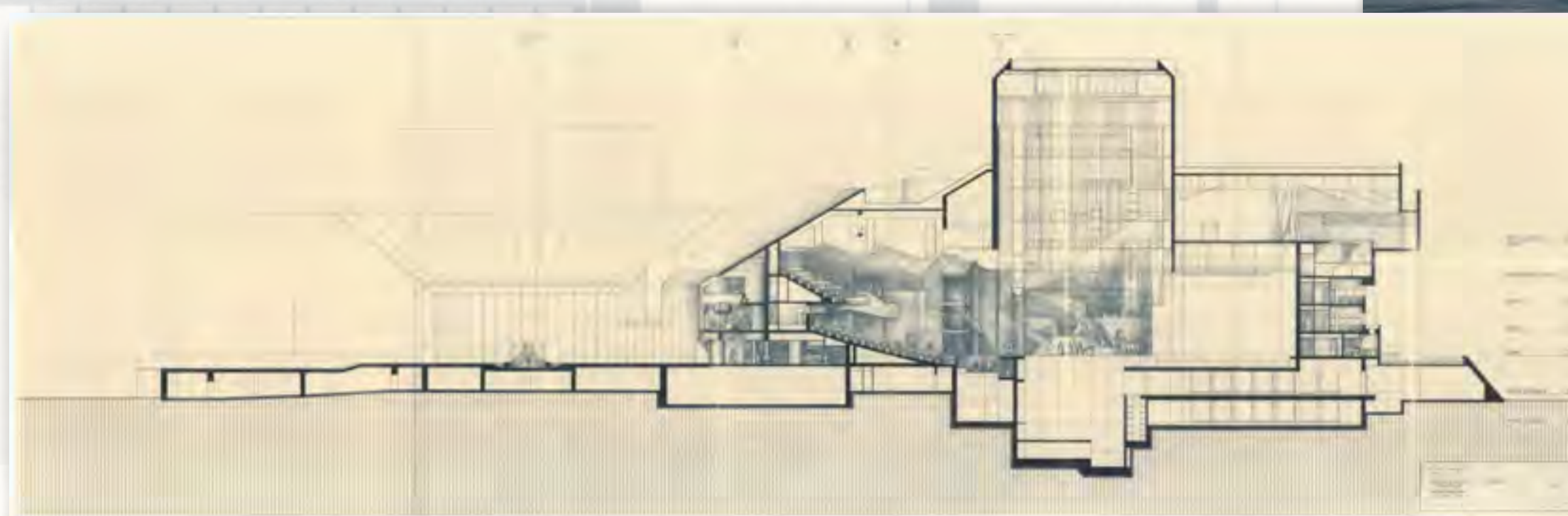
A Szlovák Nemzeti Színház új épülete kívülről
Fotó: Lubo Stacho / A Színházi Intézet Múzeuma

A Szlovák Nemzeti Színház új épülete kívülről
Fotó: Lubo Stacho / A Színházi Intézet Múzeuma

A Szlovák Nemzeti Színház új épületének tervrajza 1.
A Szlovák Nemzeti Színház új épületének tervrajza 2.
Fotó: A Színházi Intézet Múzeuma

THE YEAR • F
SL • VAK THEATRE
2 • 2 •

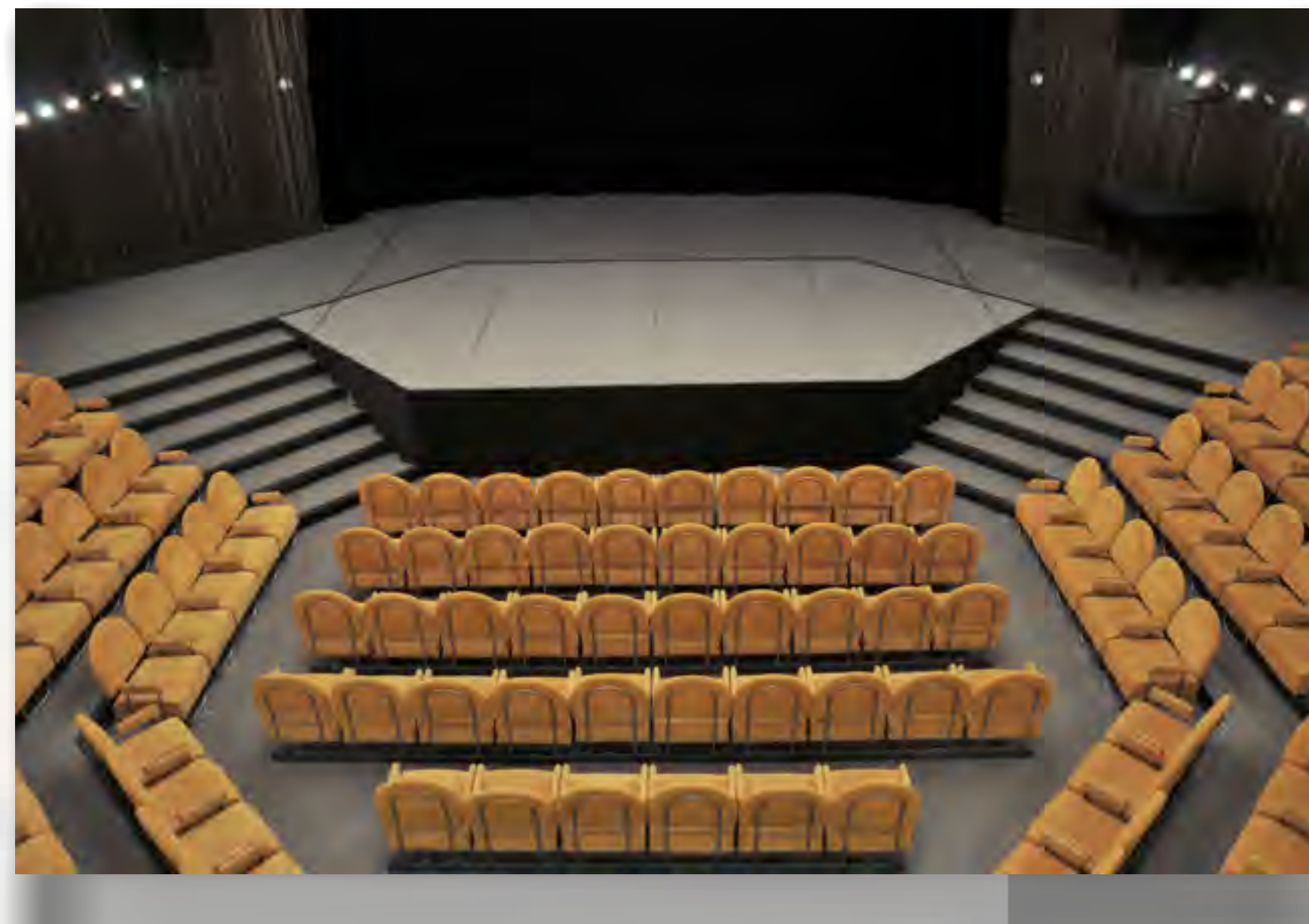
theatre SZÍNHÁZÉPÍTÉSZET

Multifunkcionális és kísérleti színházi terek

Besztercebányai Táncstúdió (Dívaldo Štúdio tanca v Banskej Bystrici) külső tere
Fotó: A Színházi Intézet Múzeuma

A Stúdió L+S (Štúdio L+S v Bratislave) belső tere
Fotó: A Színházi Intézet Múzeuma

A Pavel Országh Hviezdoslav Színház (Dívaldo Pavla Országha Hviezdoslava v Bratislave) külső tere
Fotó: Ľubo Stacho / A Színházi Intézet Múzeuma

Bábszínház az Útelágazásnál (Bábkového divadla na Rázcestí v Banskej Bistrici) - belső tér
Fotó: Oľga Triáška Stefanovič / A Színházi Intézet Múzeuma

A Žilina-Záriečie Vasútállomás (Stanica Žilina-Záriečie v Žiline) belső tere
Fotó: A Színházi Intézet Múzeuma

Közigazgatási vagy más célokra szolgáló épületek részeként már a 20. század elején építettek nem hagyományosan elhelyezett színházi tereket. A Pavel Országh Hviezdoslav nevét viselő pozsonyi Városi Színház a Szlovák Nemzeti Bank egykori épületében kapott helyet, s ezzel egy sokféle tevékenységnek otthont adó, többfunkciós épülettel épült egybe. A nagy kőépületekben a különállásra való törekvés a 60-as években felerősödött, a nézők szempontjai kerültek előtérbe. Az évtized kulturális légköre is kedvezett a színházi szempontokat előtérbe helyező színházi terek létrejöttének. Ennek példája a mai L + S Stúdió, amely a kezdetek óta, a Tatra Kabarett megalakulásától a pozsonyi Hotel Tatra épületében működik.

Szlovákiában minden bábszínház egy olyan átalakított épületben jött létre, amelyet eredetileg más célokra használtak. A Zsolnai Bábszínház jelenleg az egykori Makabi zsidó hitközség gimnáziumának tornatermében működik. A besztercebányai Bábszínház az Útelágazásnál 1993-tól a 20. század elején épült két városi villa egyikében talált helyet magának. Rugalmasan kialakítható játszóterét többféle módon tudja használni. A Besztercebányai Táncstúdió a helyi Kultúrház kisebb helyiségeiből 2010-ben költözött át a korábbi Építőipari Szakközépiskola felújított épületébe.

A 2009-ben építészeti kísérletként jött létre a Žilina-Záriečie Vasútállomás - S2 elnevezésű multifunkcionális színház. A színházat sörládákból építették fel, és meghatározó eleme egy régi 12 méter hosszú hajókonténer volt. A számos díjjal jutalmazott színházi tér azonban 2019-ben leégett. A nyitrai Teatro Tatro a kezdetektől fogva sátorban és lakókocsiban működik. 2008-ban egy új színházi formát találtak ki: megalkották a később nagyon népszerűvé vált Varázslatos Színházi Automatát, melynek világpremierje 2010-ben Kanadában, a Kulturális Olimpián került sor.

A Teatro Tatro - Varázslatos Színházi Autoamatája (Dívaldo Teatro Tatro - Zázračný divadelný automat)
Fotó: A Színházi Intézet Múzeuma

THE PRÓZAI SZÍNHÁTSZÁS

A világirodalom drámai művei a szlovák színpadokon

A szlovákiai professzionális színjátszás első éveiben a szlovák nyelv csak nagyon lassan és esetlegesen jutott színpadra. A prózai színjátszás elsősorban cseh nyelven szólt a közönséghez. A Szlovák Nemzeti Színház első prózai előadása is egy cseh nyelvű színdarab volt – 1920. március 2-án az Alois és Vilém Mrštík testvérpáros *Mariska* (Maryša) című tragédiáját adták elő, a cseh Václav Jiříkovský rendezésében. Kétségtelen, hogy a cseh színházi alkotók nélkül Tháliának szlovák nyelven sokkal nehezebb dolga lett volna Szlovákiában.

Molière: TARTUFFE
Szlovák Nemzeti Színház (Slovenské národné divadlo Bratislava), 1946. 05. 25.
Rendezte: Jozef Budský
Totálkép
Fotó: A Színházi Intézet Archivuma

Jean-Paul Sartre: AZ ÖRDÖG ÉS A JÓISTEN (DIABOL A PÁN BOH)
Szlovák Nemzeti Színház (Slovenské národné divadlo Bratislava), 1965. 12. 18.
Rendezte: Jozef Palka
Balról jobbra: Ctibor Filčík, Martin Gregor
Fotó: A Színházi Intézet Archivuma

Karel Čapek: A FEHÉR KÖR (BIELA NEMOC)
Szlovák Nemzeti Színház (Slovenské národné divadlo Bratislava), 1958. 05. 18.
Rendezte: Jozef Budský
Középen: Jozef Kroner
Fotó: Gejza Podhorský / A Színházi Intézet Archivuma

Alois a Vilém Mrštíkovi: MARISKA (MARÍŠA)
Szlovák Nemzeti Színház (Slovenské národné divadlo Bratislava), 1983. 05. 21.
Rendezte: Vladimír Strniško
Balról jobbra: Gustáv Valach, Anna Javorková
Fotó: Kamil Vyskočil / A Színházi Intézet Archivuma

A szlovák nyelvű színház azonban gyorsan erőre kapott és egyre gyakrabban tűzte műsorára a világirodalom drámáit. Ezek színpadra állítása elősegítette a szlovák színházművészet modern hangvételének kialakítását és fejlődését. Ebben a folyamatban kiemelkedően fontos szerepet játszott a francia és az orosz dráma. A művészek ebben a folyamatban elsajátították a drámai alkotások belső világa megértésének tudományát, megfeleltek a verses dráma jelentette kihívásoknak, és ráéreztek a francia darabok társalgási stílusának dallamos könnyedségére is. Az orosz drámákban megragadták a szereplők bonyolult belső világának pszichológiai folyamatait.

Anton Pavlovics Csehov: HÁROM NŐVÉR (TRI SESTRY)
Turócszentmártoni Szlovák Felkelés Színház – ma, Martini Kamaraszínház (Divadlo Slovenského národného povstania Martin - dnes Slovenské komorné divadlo Martin)
1967. 01. 21.
Rendezte: Miloš Pietor
Balról jobbra: Elena Zvariková-Pap-pová, Alžbeta Barthová, Katarína Hrobárová-Vrzalová
A Színházi Intézet Archivuma

Alekszandr Nyikolajevics Osztrovszkij: JÓVEDELMEZŐ ÁLLÁS (VÝNOSNÉ MIESTO)
Szlovák Nemzeti Színház (Slovenské národné divadlo Bratislava), 1984. 12. 16.
Rendezte: Lubomír Vajdicka
Balról jobbra: Lubomír Paulovič, Zdena Studenková, Zdena Gruberová, Magda Vášáryová, Emil Horváth
Fotó: Kamil Vyskočil / A Színházi Intézet Archivuma

A szlovák prózai színjátszás felemelkedésének valódi mutatóját a világ drámairodalma csúcsait jelentő Shakespeare darabok és az antik drámai örökség színrevitele jelentette. A szlovák nyelvű színházak elég későn jutottak el erre a fokra, mivel hiányoztak az autentikus fordítások. Csak a második világháború után kezdett megnőni az érdeklődés Shakespeare és az antik darabok iránt.

William Shakespeare: LEAR KIRÁLY (KRÁL LEAR)
Szlovák Nemzeti Színház (Slovenské národné divadlo Bratislava), 1975. 10. 25.
Rendezte: Pavol Haspra
Balról jobbra: Leopold Haverl, Karol Machata, Ctibor Filčík, Jozef Adamovič
Fotó: Kamil Vyskočil / A Színházi Intézet Archivuma

Szophoklész: OEDIPUS KIRÁLY (OIDIPUS)
Martini Kamaraszínház (Slovenské komorné divadlo Martin), 2011. 12. 16.
Rendezte: Roman Polák
Középen: Marek Gejšberg
Fotó: Braňo Konečný / A Színházi Intézet Archivuma

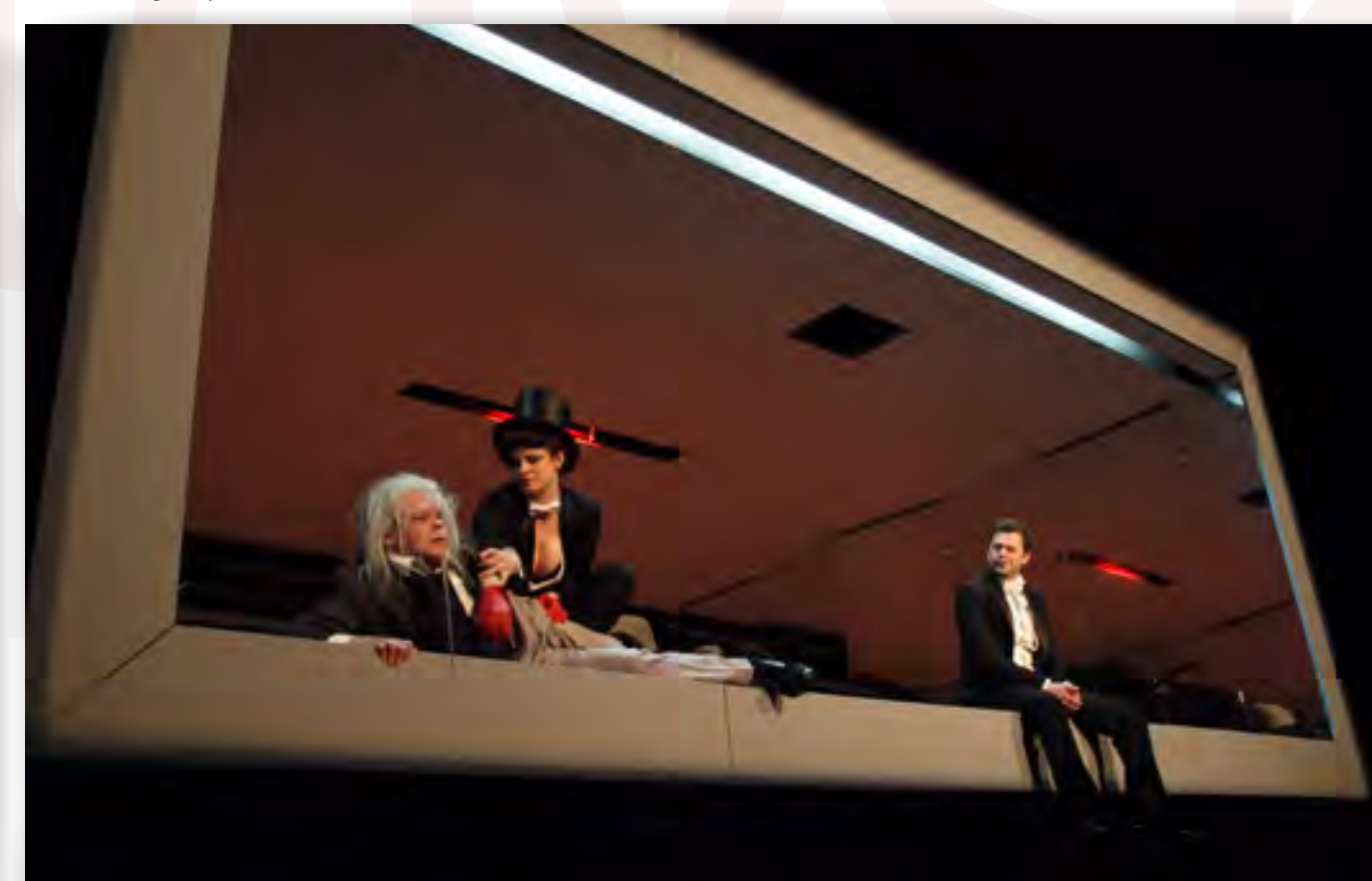

William Shakespeare: CORIOLANUS
Jonás Záborský Színház (Divadlo Jonáša Záborského Prešov), Eperjes, 1967. 03. 10.
Rendezte: Milan Bobula
Balról jobbra: Brigita Bobulová, Želmira Kačková, Ifj. Peter Stražan, Milan Drotár, Gabriela Rumanová, Gita Mišurová
Fotó: Jozef Fecko / A Színházi Intézet Archivuma

Christopher Marlowe: DOKTOR FAUSTUS
Turócszentmártoni Szlovák felkelés Színház – ma, Martini Kamaraszínház (Divadlo Slovenského národného povstania Martin - dnes Slovenské komorné divadlo Martin)
1982. 06. 25.
Rendezte: Jozef Bednárík
Balról jobbra: Ján Kožuch, Eubomír Paulovič, Ivan Romančík
Fotó: Jaroslav Barák / A Színházi Intézet Archivuma

Johann Wolfgang Goethe: FAUST I., II.
Szlovák Nemzeti Színház (Slovenské národné divadlo Bratislava), 2010. 09. 18.
Rendezte: Martin Čičvák
Balról jobbra: Robert Roth, Zuzana Fialová, Alexander Bárta
Fotó: Oleg Vojtišek / Archiv Slovenského národného divadla

Hasonló volt a helyzet Johann Wolfgang Goethe *Faust* című nagy drámai költeménye esetében. A filozófiai igényű darab iránti tisztelet a színpadra vitel nehézségeibe ütközött. Goethe művének első részét 1931-ben Viktor Šulc rendezésében, cseh nyelven mutatták be a Szlovák Nemzeti Színházban, Goethe költői drámája mindkét részének szlovák nyelvű bemutatójára egy jó ideig várni kellett: arra csak 2010-ben került sor. A Faust témával azonban már más produkciókban ez előtt is lehetett találkozni. Ezek minden esetben bátor és gyakran sikeresnek bizonyult dramaturgiai és rendezői kísérletek voltak, amelyek a ráció és a kísértés örök témája kapcsán bizonyították a szlovák színházművészek szakértelmét és felkészültségét.

theatre . s k

Dráma

Szlovák klasszikusok a színpadon (1830 – 1930)

A szlovák színházi élet megkezdése Gašpar Fejérpataky-Be-
lopotocký tevékenységéhez fűződik, aki 1830-ban Liptószent-
miklóson mutatta be Ján Chalupka *Kandúrfalva* c. vígjátékát.
A szlovák dráma azonban nehezen és meglehetősen későn
született meg: teljességgel csak a 19. század végén. Ekkor
azonban sokszínűségében felvette a versenyt a külföldi minták
minőségével. Szlovákia mai területén létre jöttek olyan darabok is,
amelyek konkrét hatása az elkövetkező korszakokban is érezhető
volt. Időszzerűségükről és színpadi minőségükről újbóli színrevite-
leik tanúskodnak.

Ján Chalupka: KANDÚRFALVA (KOCÚRKOVO)
Kassai Állami Színház (Štátne divadlo Košice), 1959. 09. 12.
Rendezte: Jozef Palka
Balról jobbra: Anna Grissová, Elena Kleisová, Jozef Hodorovský
Fotó: Mária Lietavská / A Színházi Intézet Archivuma

Jozef Holly: KUBO
Turócszentmártoni Szlovák Felkelés Színháza – ma, Martini Kamaraszínház (Divadlo Slovenského
národného povstania Martin (dnes Slovenské komorné divadlo Martin)
1981. 03. 25.
Rendezte: Lubomír Vajdička
Balról jobbra: Elena Petrovická, Olga Solárová, Peter Bzdúch, Tomáš Žilincík
Fotó: Jaroslav Barák / A Színházi Intézet Archivuma

Ján Palárik: A DRÓTOS (DROTÁR)
Andrej Bagar Színház (Divadlo Andreja Bagara v Nitre), 2019. 05. 24.
Rendezte: Lukáš Brutovský
Balról jobbra: Tomáš Turek, Andrej Remeník, Marián Viskup, Barbora Andrešičová,
Peter Oszlik
Fotó: Collavino / A Nyitrai A. Bagar Színház Archivuma

Jonáš Záborský: A LELENC (NAJDÚCH)
Szlovák Nemzeti Színház (Slovenské národné divadlo Bratislava), 1966. 12. 31.
Rendezte: Karol L. Zachar
Balról jobbra: Mária Prechovská, Alojz Kramár
Fotó: Jozef Vavro / A Színházi Intézet Archivuma

Pavol Országh Hviezdoslav: HERÓDES ÉS HERÓDIÁS (HERODES A HERODIAS)
Szlovák Nemzeti Színház (Slovenské národné divadlo Bratislava), 1955. 05. 28.
Rendezte: Janko Borodáč
Totálkép
Fotó: Géjza Podhorský / A Színházi Intézet Archivuma

Jozef Gregor Tajovský: A VAGYON MINDENT FELBORÍT (STATKY-ZMÁTKY)
Ujszínpad (Nová scéna Bratislava), 1972. 11. 22.
Rendezte: Miloš Pietor
Balról jobbra: Magda Vašáryová, Juraj Kukura, Olga Vronská, Viliam Polónyi
Fotó: A Színházi Intézet Archivuma

Ivan Stodola: A JUHÁSZ FELESÉGE (BAČOVA ŽENA)
Szlovák Nemzeti Színház (Slovenské národné divadlo Bratislava), 1928. 10. 04.
Rendezte: Janko Borodáč
Totálkép
Fotó: A Színházi Intézet Archivuma

Ivan Stodola: AMIKOR A JUBILÁNS SÍR (KEĎ JUBILANT PLAČE)
Szlovák Nemzeti Színház (Slovenské národné divadlo Bratislava), 1941. 02. 15.
Rendezte: Ján Jamnický
Totálkép
Fotó: A Színházi Intézet Archivuma

Július Barč-Ivan: ANYA (MATKA)
Jozef Gregor Tajovský Színház (Divadlo Jozefa Gregora Tajovského Zvolen), 1965. 03. 13.
Rendezte: Ivan Petrovický
Balról jobbra: Mária Markovičová, Zora Paulendová
Fotó: Karol Miklůši / A Színházi Intézet Archivuma

theatre.slovak

Dráma

A szlovák drámairodalom története nem tekint vissza hosszú múltra, de ez alatt a viszonylag rövid idő alatt is figyelemre méltó utat tett meg. Az európai színházművészet áramlatai mellett a hazai színházi élet és az itt zajló társadalmi folyamatok is komoly hatást gyakoroltak a szlovák színházra és alkotóira. Természetesen a szlovák drámaírók nem kerülhették el azokat a divatokat és buktatókat, amelyek saját korukat jellemezték, s amelyek – általában negatívan – hatottak a művek tartalmára és formai megoldásaira. A hétköznapi küzdelmek, amelyeket történeteik hősei vívtak önmagukkal és környezetükkel, általában jól tükrözték íróik küzdelmeit is, amelyeket – több-kevesebb sikerrel – vívtak meg azzal a közeggel, amelyben éltek. Mindezekon keresztül jól érzékelhetők azok a hatások is, amelyeket az emberek életére és lelkére gyakoroltak a kor történelmi, társadalmi, civilizációs folyamatai.

A sematikus realizmus, és ami utána következett (A XX. század 40-80-as évei)

VHV (Vladimír Hurban Vladimírov): NYIKOROG A LAKAT (ZÁMKA ŠKRIPÍ)
Turócszentmártoni Szlovák Felkelés Színháza – ma, Martini Kamaraszínház (Divadlo Slovenského národného povstania - dnes Slovenské komorné divadlo Martin), 1993. 02. 05.
Rendezte: Štefan Korenčí
Balról jobbra: Ján Kožuch, Jindřich Obšil, Lubomíra Krškošková
Fotó: Matúš Olha / A Színházi Intézet Archivuma

Fischl: „A Szlovákok legnagyobb ellenségei a Szlovákok! „
Slovákov sú Slováci!“

Részlet Ivan Bukočan Mielőtt a kakas megszólal című darabjából.

Peter Zvon: SÍRVA VIGADUNK (TANEC NAD PLAČOM)
Eperjesi Színház – ma, Jonáš Záborský Színház (Slovenské divadlo Prešov - dnes Divadlo Jonáša Záborského Prešov) 1944. 04. 01.
Rendezte: Dezider Stern-Stránský
Balról jobbra: Imrich Jenča, Richard Novák, Štefan Adamec, Andrej Chmelko, Elena Rampáková
Fotó: Ambrozy / A Színházi Intézet Archivuma

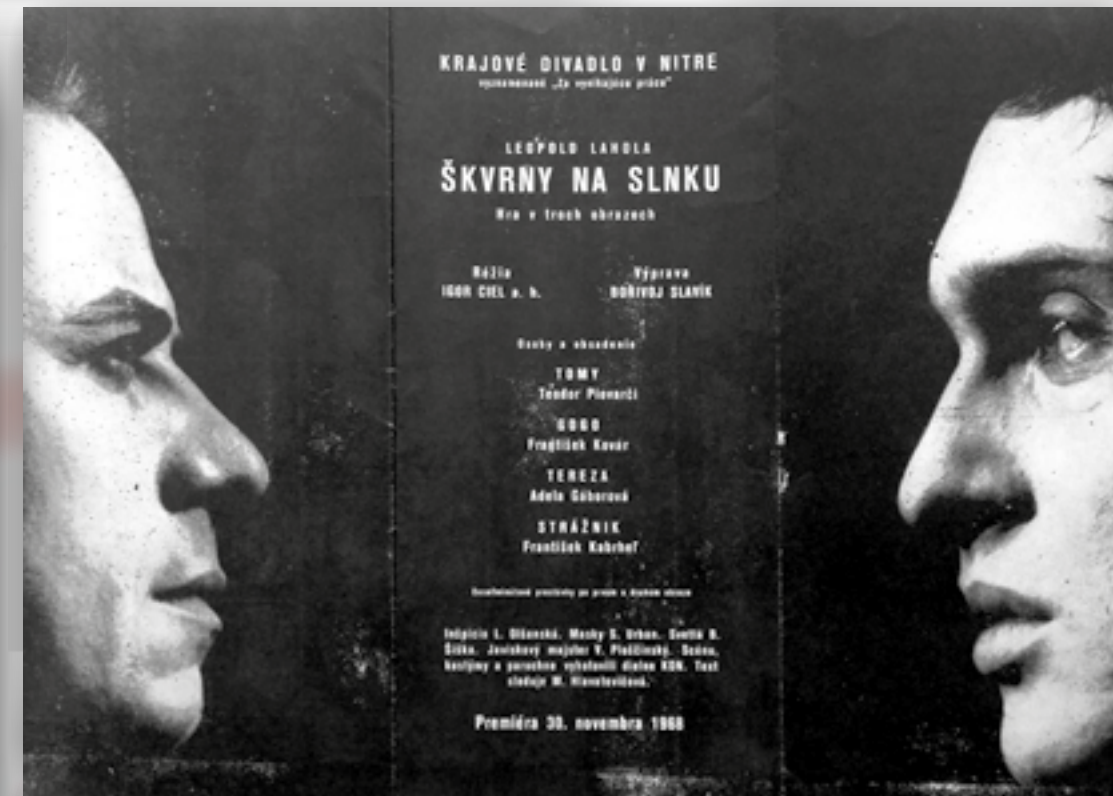
Július Barč-Ivan: KETTEN (DVAJA)
Szlovák Nemzeti Színház (SND Bratislava), 1984. 03. 02.
Rendezte: Vladimír Strnisko
Balról jobbra: Ctibor Filčík, Martin Huba
Fotó: Jozef Vavro / A Színházi Intézet Archivuma

Ivan Bukočan: MIELŐTT A KAKAS MEGSZÓLAL (KÝM KOHÚT NEZASPIEVA)
Szlovák Nemzeti Színház (SND Bratislava), 1969. 08. 30.
Rendezte: Jozef Palka
A képen elől: Jozef Kroner
A képen hátul: Jarmila Koleničová, Juraj Slezáček
Fotó: Jana Nemčoková / A Színházi Intézet Archivuma

Peter Karvaš: ÉJFÉLI MISE (POLNOČNÁ OMŠA)
Szlovák Nemzeti Színház (SND Bratislava), 2014. 10. 25.
Rendezte: Lukáš Brutovský
Balról jobbra: Anna Javorková, Milan Ondřík, Dano Heriban, Ifj, Emil Horváth
Fotó: A Szlovák Nemzeti Színház Archivuma

Leopold Lahola: NAPFOLTOK (ŠKVRNY NA SLNKU)
Nyitrai Körzeti Színház – ma, Andrej Bagar Színház (Krajové divadlo Nitra - dnes Divadlo Andreja Bagara v Nitre) 1968. 11. 30.
Rendezte: Igor Ciel
Műsorfüzet a 1968-as bemutatóról
Grafika: Bořivoj Slavík

Peter Kováčik: SZLOVÁK RAPSZÓDIA, AVAGY „A ZÖLD FA ALATT”
KOCISMA (SLOVENSKÁ RAPSÓDIA ALEBO HOSTINEC POD ZELENYM STROMOM - Krčma pod zeleným stromom)
Jozef Gregor Tajovský Színház (Divadlo Jozefa Gregora Tajovského Zvolen), 1995. 10. 27.
Rendezte: Ján Sládeček
Balról jobbra: Miloš Chrappa, Andrej Mojžiš
Fotó: René Miko / A Színházi Intézet Archivuma

Osvald Zahradník: SZÓLÓ INGAÓRÁVAL (SÓLO PRE (BICIE) HODINY)
Jozef Gregor Tajovský Színház (Divadlo Jozefa Gregora Tajovského Zvolen), 1973. 06. 09.
Rendezte: Peter Jezný
Plakáttér: Igor Hudcovič
Fotó: Igor Hudcovič, Karol Miklóši

„Három színdarab: a Sebhely, az Éjféli mise és az Antigoné meg a többiek vízvázalató az író életművében, ugyanakkor az egész szlovák drámairodalomban is. Az 50-es évek végén és 60-as évek elején a szlovák és a cseh drámairodalom fokozatosan eltávolodott a korai 50-es évek sematizmusától, az újjáépítési témáitól, és figyelmét a társadalom peremére szorult emberek problémáira összpontosította. Karvaš darabjai nemcsak figyelmet keltenek, hanem számos vitát is generáltak.“

KOVÁČ, Peter. Éjféli mise. In: Bojovnik. 2014.08.07., 16 sz., 1 és 5. old.

„A szereplők szürkületkor a hegyekből érkeznek a helyi fogadóba, hogy ott magukról, másokról és rólunk is meséljenek, elmondják, hogyan zajlott az élet kilencszázharmincháromban, és azt is, hogyan élünk ma és mi maradt meg bennünk a múltból. A sokrétű szöveg egyéni sorsokat tár fel, embereket, akik poggyászként cipelik magukkal szerencsétlenségüket, rosszindulatukat, tévedéseiket, reményeiket. Az író sorsukon keresztül mutatja be a nemzet sorsát, annak minden sajátosságával – a jóssággal, a rosszindulattal, a függőségekkel, a szívtelenséggel, a szegénységgel.“

PODMAKOVÁ, Dagmar. Újra Kováčik, és újra emberi. In: Pravda. 1995. 10. 31., 5. évf., 252. sz., 5. oldal.

theatre.sk

Dráma

A drámai szövegtől a színpadi pluralizmusig (a szlovák drámairodalom 1989 után)

„Darabjai elgondolkodtatnak, egyszerre költőiek és sokkolnak. Horák figyelmen kívül hagyta a pszeudoarisztoteleszi poetika önmagában tökéletes struktúráját, amelyen a rossz drámaírók élőködnek és mozaikszerű jelenetsorokban világunk metaforáját alkotta meg. Darabjában a hősök a társadalmi mozgások hálójában vergődnek, küzdenek és kifulladásig. Az író egy szétszedett történetben antihősökre talál.”

Roman Polák (1957) [interjú]. In: Karol Horák, Futballvégjáték „K” városban [plakát az előadásból]. Eperjes (Prešov): Jonás Záborský Színház művészeti vezetése [1990].

„Az előadásban egyre mélyebben tárulnak elénk az ember rejtett, már-már állati ösztönei, libidója, perverz álmái és céljai, ahogyan vulgáris cselekedetei is. A lélektani folyamatok a fizikai folyamatokba hatoltak, emberi mirigyekbe és gyomorsavakba.”

MISTRÍK, Miloš. A szlovák abszurd dráma. In: Veda, 2002, 186 old.

Karol Horák: FUTBALLVÉGJÁTÉK „K” VÁROSBAN (SKAZA FUTBALU V MESTE K)
Jonás Záborský Színház (Divadlo Jonáša Záborského Prešov), 1990. 09. 16.
Rendezte: Roman Polák
Képen: Jozef Stražan
Fotó: Lubor Marko / A Színházi Intézet Archivuma

2. Blahoslav Uhlár – Miloš Karásek – és mások: AZ UTOISÓ ELŐTTI VACSORA (PREDPOSLEDNÁ VEČERA)
Nagyszombati Gyermek- és Ifjúsági Színház – ma, Ján Palárik Színház (Divadlo pre deti a mládež Trnava - dnes Divadlo Jána Palárika v Trnave), 1989. 06. 30.
Rendezte: Blahoslav Uhlár
Balról jobbra: Margita Šefčovičová, Ladislav Kerata, Viera Pavlíková, Vladimír Oktavec, Tibor Vokoun
Fotó: A Színházi Intézet Archivuma

Viliam Klimáček – Ivan Mizera: PIESA - 2. rész (PIESA... 2. časť)
GÚnaGU Színház (Divadlo GÚnaGU Bratislava), 1993. 01. 23.
Rendezte: Ivan Mizera, Viliam Klimáček, Aleš Votava, Karol Vosátka
Balról jobbra: Zuzana Benešová, Vladimír Sedlačko
Fotó: Vlado Gloss / A Színházi Intézet Archivuma

Jana Juráňová: EZÜST TÁLAK, KIVÁLÓ EDÉNYEK (MISKY STRIEBORNÉ, NÁDOBY VÝBORŇE)
Stúdio 12 (Stúdio 12 Bratislava), 2015. 03. 02.
Rendezte: Alena Lelková
Balról jobbra: Danica Matušová, Zuzana Konečná, Rebeka Poláková, Zuzana Porubjaková
Fotó: Milo Fabian / A Színházi Intézet Archivuma

Miloš Karásek: A PERON (PERÓN)
Alexander Duchnovič Színház (Divadlo Alexandra Duchnoviča Prešov), 2003. 03. 29.
Rendezte: Miloš Karásek
Balról jobbra: Svetlana Škovranová, Vasil Rusiňák
Fotó: Pavol Koval / A Színházi Intézet Archivuma

Rastislav Ballek: TISÓ (TISO)
Aréna Színház (Divadlo Aréna Bratislava), 2005. 04. 14.
Rendezte: Rastislav Ballek
Balról jobbra: a pozsonyi Állami Konzervatórium végzős hallgatói, a Technik Énekkar és Marián Labuda színművész
Fotó: Oleg Vojtíšek / A Színházi Intézet Archivuma

„A szlovák nemzeti mozgalom négy híres nőalakja, nemzeti újjászületésünk hőseinek szerelmei, asszonyai támadnak új életre a színpadon (...) Életük férfi ideáljairól, asszonyi sorsokról, érzelmekről mesélnek, s eközben elénk tárul a Štúr nemzedék magánélete, családi háttere és otthonuk titkai is. Társalgásukból megtudjuk, hogy a 19. század közepén a társadalmi konvencióknak megfelelően milyenek voltak a szokások, milyen élete volt férfinak és nőnek, milyen vágyaik, lehetőségeik és korlátaik voltak.”

LINDOVSKÁ, Nadežda. A szlovák drámairodalom feminista kihívásai. In: Slovenské divadlo. 2011, 59. évfad, 3. sz., 280 old.

Michal Dítte: TERRA GRANUS
Patony Színház (Divadlo Potoň Bátorce), 2008. 02. 15.
Rendezte: Iveta Jurčová
Balról jobbra: Henrieta Rabová, Gabriel Tóth, Kristína Sihelská, Michaela Hrbáčková, Katarína Vákrčková, Mária Danadová
Fotó: A Báti Patony Színház Archivuma

Michaela Zakuťanská: SINGLE RADICALS
Eperjesi Nemzeti Színház (Prešovské národné divadlo), 2013. 10. 11.
Rendezte: Júlia Rázusová
Balról jobbra: Gabriela Marcinková, Ladislav Ladomirjak
Fotó: Peter Zakuťanský / Az Eperjesi Nemzeti Színház Archivuma

theatre.sk

Opera

Művek a nagyvilágból

A szlovák operajátszásban mindig fontos helyet foglalt el az orosz opera, elsősorban Pjotr Iljics Csajkovszkij *Anyeginje*. Ugyancsak közkedvelt, mint a világon mindenhol, az olasz opera, különösen Giuseppe Verdi és Giacomo Puccini alkotásai. A Szlovák Nemzeti Színház és a Besztercebányai Operaház a *bel canto* operák mestereinek, Gioacchino Rossininek és Gaetano Donizettinek a műveit tűzi rendszeresen műsorára. A legnagyobb hatást Szlovákia mindhárom opera színpadára Wolfgang Amadeus Mozart művei gyakoroltak. Ugyancsak fontos szerepet játszottak Charles Gounod operái: mindenekelőtt a *Faust* előadásai számítotak fontos zenei eseményeknek. Első bemutatójára a Szlovák Nemzeti Színház első évadjában, Josef Peršl és Viktor Šulc rendezésében került sor. Ezt egy expresszionista hangvételű kassai előadás követte Cornel Hajek rendezésében. Nagy visszhangot váltott ki egy sokak számára sokkoló előadás Jozef Bednárík rendezésében, míg legutóbb a litván Gintaras Varnas filozofikus megközelítéssel rendezte meg a Szlovák Nemzeti Színházban.

Charles Gounod: FAUST ÉS MARGARÉTA (FAUST A MARGARÉTA)
Kassai Állami Színház (Štátne divadlo Košice), 1958. 05. 31.
Rendezte: Kornel Hájek
Zenei vezető: Boris Velat
Balról jobbra: Anna Poláková, Anton Matejček
Fotó: Mária Litavská / A Színházi Intézet Archivuma

Charles Gounod: FAUST ÉS MARGARÉTA (FAUST A MARGARÉTA)
Szlovák Nemzeti Színház (Slovenské národné divadlo Bratislava), 1989. 06. 28.
Rendezte: Jozef Bednárík
Zenei vezető: Oliver Dohnányi
Balról jobbra: Ján Galla és a Szlovák Nemzeti Színház énekkara
Fotó: A Színházi Intézet Archivuma

Giuseppe Verdi: LA TRAVIATA
Besztercebányai J. G. Tajovský Színház Opera Tagozata – ma, Állami Operaház (Divadlo J. G. Tajovského – Opera Banská Bystrica dnes Štátna opera Banská Bystrica), 1968. 12. 14.
Rendezte: Drahomira Bargárová
Zenei vezető: Vojtech Javora
Képen: Oskár Korbela, Edita Gruberová
Fotó: Karol Miklóši / A Színházi Intézet Archivuma

Giuseppe Verdi: AROLDÓ
Besztercebányai J. G. Tajovský Színház Opera Tagozata – ma, Állami Operaház (Divadlo J. G. Tajovského – Opera Banská Bystrica dnes Štátna opera Banská Bystrica), 1993. 01. 19.
Rendezte: Martin Bendík
Zenei vezető: Pavol Tužinský
Balról jobbra: Mária Tomanová, Gurgén Ovsepjan
Fotó: A Színházi Intézet Archivuma

Wolfgang Amadeus Mozart: DON GIOVANNI
Szlovák Nemzeti Színház (Slovenské národné divadlo Bratislava), 2001. 05. 25.
Rendezte: Jozef Bednárík
Zenei vezető: Wolfdieter Maurer
Balról jobbra: Martin Malachovský, Dalibor Jeniš
Fotó: A Színházi Intézet Archivuma

Claude Debussy: PELLÉAS ÉS MÉLISANDE (PELLÉAS A MÉLISANDA)
Szlovák Nemzeti Színház (Slovenské národné divadlo Bratislava), 1995. 05. 09.
Rendezte: Miroslav Fischer
Zenei vezető: Jean-Paul Penin
Balról jobbra: Jana Valášková, Francis Dudziak
Fotó: Katarína Mareščinová / A Színházi Intézet Archivuma

Pjotr Iljics Csajkovszkij: ANYEGIN (EUGEN ONEGIN)
Kassai Állami Színház (Štátne divadlo Košice), 1966. 11. 19.
Rendezte: Václav Věžník
Zenei vezető: Boris Velat
Balról jobbra: Helena Gmucová, Miroslav Hájek
Fotó: Mária Litavská / A Színházi Intézet Archivuma

Pjotr Iljics Csajkovszkij: ANYEGIN (EUGEN ONEGIN)
Szlovák Nemzeti Színház (Slovenské národné divadlo Bratislava), 2005. 09. 16.
Rendezte: Peter Konwitschny
Zenei vezető: Pavol Selecký
Balról jobbra: Pavol Remenár, Natalia Ushakova
Fotó: Alena Klenková / A Színházi Intézet Archivuma

Christoph Willibald Gluck: ORFEUSZ ÉS EURIDIKÉ (ORFEUS A EURYDIKA)
Szlovák Nemzeti Színház (Slovenské národné divadlo Bratislava), 2008. 12. 05.
Rendezte: Mariusz Trelński
Zenei vezető: Jaroslav Kyzlink
Balról jobbra: Pavol Remenár, Helena Becse-Szabó, a Szlovák Nemzeti Színház Opera Társulatának énekkara
Fotó: Jozef Barinka / A Színházi Intézet Archivuma

theatre . s k

Operett

Szlovákiában a zenés-szórakoztató színház, különösen az operett, gazdag hagyománya elsősorban a korabeli magyar és német nyelvű utazó társulatok nagyszerű előadásainak köszönhető. Ezek legkülönbözőbb műfajú darabokkal, leginkább *farce*-szal, vagy még inkább zenés *vaudeville*-lel léptek fel. Bécsnek, a 19. századi operett egyik legjelentősebb központjának, a közelsége ugyancsak erősen hatott Pozsony színházi és általában vett kulturális életére. Az itteni közönség már bejáratott sikerdarabokat kapott, és az előadásoknak itt már nem kellett megküzdniük az operettet kezdetben másutt még övező értetlenséggel. A nézők végül rajongtak az operettért. Szlovákiában az operettnek később mégsem volt könnyű sorsa. Újra és újra be kellett bizonyítania, hogy teljes értékű művészeti műfaj. A sikerért a klasszikus operett daraboknak éppúgy meg kellett küzdeniük, mint a kortárs operett szerzők alkotásainak. Az operett, igényes zenei anyaga, kiforrott előadásmódja révén, a mai napig, a musicalek világsikerei idején is képes Szlovákiában megtölteni a színházakat.

Oszkar Nedbal – Leo Stein: A LENGYEL VÉR (POESKÁ KRV)
Szlovák Nemzeti Színház
(Slovenské národné divadlo Bratislava),
1920. 04. 04.
Rendezte: Bohuš Vilim
Zenei vezető: Ferdinand Ledvína
Részlet az előadásból
Fotó: A Színházi Intézet Archivuma

Johann Strauss – Ignác Schnitzer: A CIGÁNYBÁRÓ (CIGÁNSKY BARÓN)
Kassai Nemzeti Színház – ma, Állami Színház (Národné divadlo Košice - dnes
Štátne divadlo Košice), 1949. 10. 23.
Rendezte: Yuri Seregij
Zenei vezető: Bohuš Valaštan
Totálkép
Fotó: A Színházi Intézet Archivuma

Dmitrij Dmitrijevic Sosztakovics – Vladimir Zaharovics Mass – Mihail Abramovics
Cservinszkij: MOSZKVA – CSERJOMUSKI (MOSKVA – ČERJOMUŠKY)
Újszínpad (Divadlo Nová scéna Bratislava), 1959. 10. 17.
Rendezte: Ján Kákos
Zenei vezető: Zdeněk Macháček
Balról jobbra: Belo Turba, Jozef Kuchár, Jindra Láznicka
Fotó: A Színházi Intézet Archivuma

Mikuláš Schneider-Trnavský: BELLAROSA (BELLAROSA)
Szlovák Nemzeti Színház (Slovenské národné divadlo Bratislava), 1941. 05. 24.
Rendezte: Drahoš Zelenský
Zenei vezető: Juraj Viliam Šchöffer
Részlet az előadásból
Fotó: A Színházi Intézet Archivuma

Gejza Dusík – Pavol Braxatoris: A KÉK RÓZSA (MODRÁ RUŽA)
Kassai Állami Színház (Štátne divadlo Košice), 1964. 11. 08.
Rendezte: Kornel Hájek
Zenei vezető: Radovan Fest Spišiak
Balról jobbra: Božena Hanáková, Ladislav Pačaj
Fotó: Ondrej Bérés / A Színházi Intézet Archivuma

Florimond Ronger Hervé – Henri Meilhac – Albert Millaud: MAM' ZELLE NITOUCHE
Jonás Záborský Színház (Divadlo Jonáša Záborského Prešov), 1985. 12. 20.
Rendezte: Ján Šilan
Zenei vezető: Jan Bedřich
Totálkép
Fotó: Lubor Marko / A Színházi Intézet Archivuma

Jacques Offenbach – Hector-Jonathan Crémieux:
ORFEUSZ AZ ALVILÁGBAN (ORFEUS V PODSVETÍ)
J. G. Tajovský Színház Opera Tagozata – ma, Állami Operaház (Divadlo J. G. Tajovského Opera - dnes
Štátna opera Banská Bystrica), 1992. 04. 10.
Rendezte: Martin Bendík
Zenei vezető: Pavol Tužinský
Totálkép
Fotó: Matúš Olha / A Színházi Intézet Archivuma

Milan Novák – Milan Ferko:
TELJES MEZEI SZERELEM
(PLNÁ POJNÁ LÁSKY)
Újszínpad (Divadlo Nová scéna
Bratislava), 1957. 08. 29.
Rendezte: František Krístof Veselý
Zenei vezető: Zdeněk Macháček
Részlet az előadásból
Fotó: A Színházi Intézet Archivuma

Franz Lehár – Victor Léon – Leo Stein: A VÍG ÖZVEGY
(VESELÁ VDOVA)
Újszínpad (Divadlo Nová scéna Bratislava), 2017. 02. 03.
Rendezte: Peter Oravec
Zenei vezető: Rudolf Geri
Középen: Miroslav Dvorský és Adriana Kohútová
Fotó: Ctibor Bachratý / A Színházi Intézet Archivuma

theat Musical

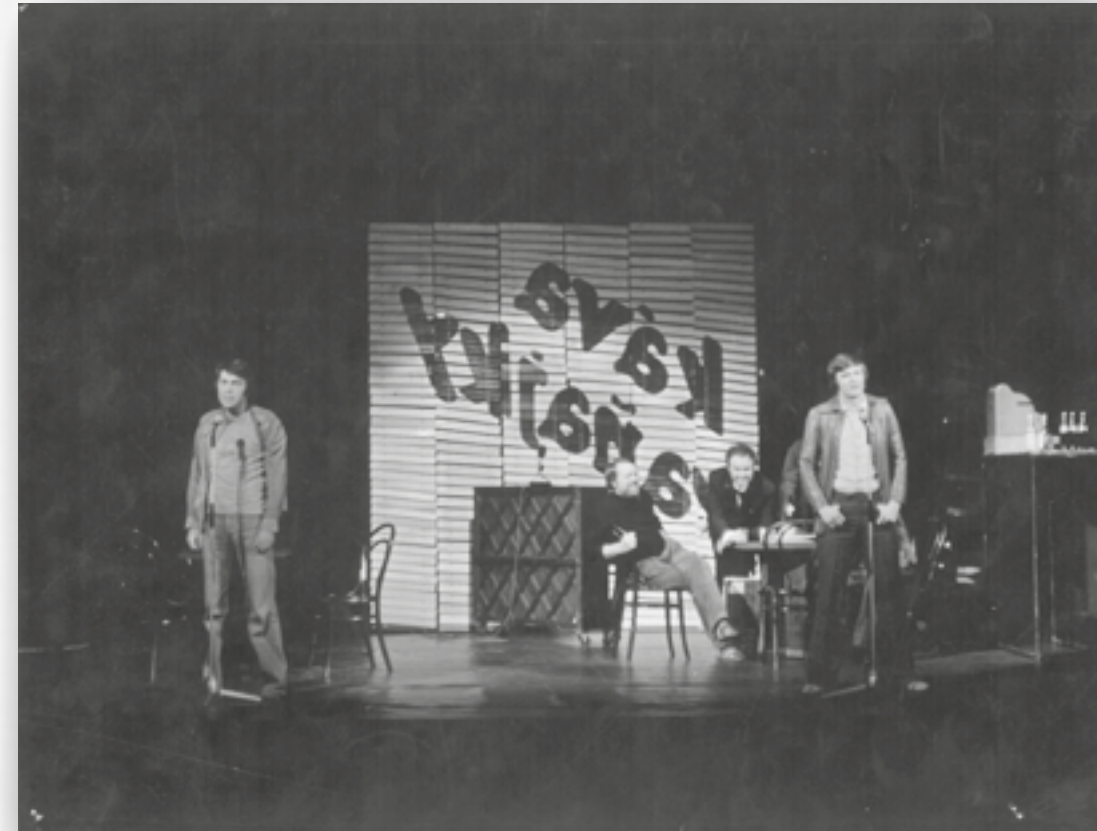
re . s k

Szlovák szerzők művei

Teodor Šebo Martinský - Ján Turan - Bedřich Kramosil: REVÍZOR
Újszínpad, (Divadlo Nová scéna Bratislava), 1973. 02. 24.
Rendezte: Bedřich Kramosil
Zenei vezető: Bohuš Slezák
Balról jobbra: Ivan Krajiček, Štefan Tkáč, Anton Baláz, Ernest Kostelník
Fotó: A Színházi Intézet Archivuma

Pavol Hammel - Marián Varga - Alta Vášová: A KÜLVÁROSI CYRANO (CYRANO (CYRANO Z PREDMESTIA))
Újszínpad (Divadlo Nová scéna Bratislava), 1977. 10. 08.
Rendezte: Ivan Krajiček
Dalszöveg: Kamil Peteraj, Ján Štrasser
A képen: Jozef Benedik, Martin Danko
Fotó: A Színházi Intézet Archivuma

Eubomír Horiňák - Jozef Urban: DÁVID KIRÁLY (KRÁL DÁVID)
Újszínpad (Divadlo Nová scéna Bratislava), 1998. 06. 19.
Rendezte: Jozef Gombár
Zenei vezető: Iveta Viskupová
Balról jobbra: Katarína Hasprová, Stanislav Slovák
Fotó: Anton Sládek / A Színházi Intézet Archivuma

Jana Kákošová - Martin Kákoš - Henrich Leško: BÁTORY ERZSÉBET (BÁTHORYČKA)
Jonás Záborský Színház (Divadlo Jonáša Záborského Prešov), 2005. 02. 11.
Rendezte: Martin Kákoš
Zenei vezető: Branislav Kostka, ifj. Július Selčan
Középen: Elena Kušnierová
Fotó: A Színházi Intézet Archivuma

Peter Jaroš - Martin Kákoš - Václav Patejdl - Kamil Peteraj: AZ EZERÉVES MÉH (TISÍCROČNÁ VČELA)
Andrej Bagar Színház (Divadlo Andreja Bagara v Nitre), 2013. 11. 15.
Rendezte: Martin Kákoš
Zenei vezető: Július Selčan
Totálkép
Fotó: Ctibor Bachratý / A Színházi Intézet Archivuma

Külföldi szerzők művei

Bertolt Brecht - Kurt Weill: KOLDUSOPERA (ŽOBRÁČKA OPERA)
Turócszentmártoni Szlovák Nemzeti felkelés Színház - ma. Martini Kamaraszínház (Divadlo Slovenského národného povstania Martin - dnes Slovenské komorné divadlo)
1961. 11. 04.
Rendezte: Ivan Petrovický
Zenei vezető: Jozef M. Soukup
Balról jobbra: Anton Gymerický, Štefan Mišovic
Fotó: A Színházi Intézet Archivuma

Jerry Herman - Michael Stewart: HELLO, DOLLY!
Újszínpad (Divadlo Nová scéna Bratislava), 1966.10.08.
Rendezte: Bedřich Kramosil
Zenei vezető: Bohuš Slezák
Középen: Gizela Veclová
Fotó: A Színházi Intézet Archivuma

Cole Porter - Samuel Spewack - Bella Spewack: CSÓKOLJ MEG, KATÁM! (POBOZKAJ MÁ, KATARÍNA!)
Jonás Záborský Színház (Divadlo Jonáša Záborského Prešov), 1969. 10. 17.
Rendezte: Miloš Pietor
Zenei vezető: Vladimír Daněk
Balett a 2. részből
Fotó: Jozef Fecko / A Színházi Intézet Archivuma

Ernest Bryll - Katarzyna Gärtnerová: AZ ÜVEGRE FESTVE (NA SKLE MALOVANÉ)
Szlovák Nemzeti Színház (SND Bratislava), 1974. 10. 19.
Rendezte: Karol L. Zachar
Totálkép
Fotó: Jozef Vavro / A Színházi Intézet Archivuma

Jerry Bock - Joseph Stein: HEGEDŰS A HÁZTETŐN (FIDLIKANT NA STRECHE)
Jonás Záborský Színház (Divadlo Jonáša Záborského Prešov), 2002. 12. 06.
Rendezte: Jozef Bednárík
Zenei vezető: Július Selčan
Totálkép
Fotó: A Színházi Intézet Archivuma

Alain Boublil - Claude-Michel Schönberg: NYOMORULTAK (BEDÁRI)
Újszínpad (Divadlo Nová scéna Bratislava), 2019. 09. 20.
Rendezte: Marie Zamora
Dalszövegek: Herbert Kretzmer
Balról jobbra: Lenka Machciniková, Marta Potančoková, Alžbeta Bartošová, Titusz Tóbisz
Fotó: Marek Malúšek / A Színházi Intézet Archivuma

A 60-as és 70-es években valódi musical hullám sepet végig Szlovákián. Hogy miért viszonylag ilyen későn, annak megvoltak a maguk művészi, politikai és ideológiai okai. Egy teljes értékű musical előadásához szükséges személyi és technikai háttérfeltételek megteremtése is csak ekkorra vált lehetővé. Ahogy a színházak konszolidálódtak és megerősödtek Pozsonyban (1920), Kassán (1945), majd később Besztercebányán (1959), az operajátszás mellett létrejött két, csak zenés színházra szakosodott társulat: Eperjesen a Jonas Záborský Színház (1944) és Pozsonyban a ma Újszínpad néven működő, egykor a Nemzeti Színház Új Színpada (1946).

Az 50-es évek közepén, az után, hogy a politikai és társadalmi légkör megenyhült, jelentősen gazdagodott a zenés és prózai színházak repertoárja is. A már korábban jól bevált színpadi szerzők mellett színre kerültek addig betiltott cseh, (pl. Voskovec és Werich) valamint nyugati szerzők (pl. C. Porter, J. Herman, L. Bernstein) darabjai is. Ennek megfelelően 1959-ben *A vasárnap mindig vasárnap* (Keď je v Ríme nedela) címmel bemutatták az első musicalt a pozsonyi Újszínpadon. Az elkövetkező években a zenés színházi társulatok egy sor ismert musicalt vittek színre, figyelemreméltó szakmai és közönségsikert aratva otthon és külföldön egyaránt.

A visszarendeződés időszaka komolyan visszavetette a korábbi fellendülést. Ugyanakkor a hazai alkotók többször nyúltak a külföldön már sikert aratott musicalekhez. Az első próbálkozás *Kormorán* (1966) után megjelentek az első sikerdarabok - a *Revizor* (1973), *A külvárosi Cyrano* (1977). A dramaturgok klasszikus alkotások megzenésítése mellett (pl. P. A. Bréala: *Huszárok*), a bevált hazai szerzők (J. Soloviča *Pénzes telisák* M. Lasica és J. Satinsky átdolgozásában) műveihez is szívesen fordultak és színházak a keleti blokk szerzőinek (Ernest Bryll: *Üvegre festve*, 1974, Szakcsi Lakatos Béla - Csemer Géza: *Piros karaván*, 1975 vagy Makszim Gorkij: *A cigánytábor az égbe megy*, 1987) darabjait is műsorukra tűzték.

A musical nagy visszatérésének második hullámát a rendszerváltás utáni korszak hozta meg. A színházak elsősorban a 60-as évek sikeres produkcióira építettek (*Hegedűs a háztetőn*, 1990, 1994, 1998, 2002, 2007), ugyanakkor egyre nagyobb önbizalommal nyúltak az újabb világsikerekhez is (Willy Russell: *Vértestvérek*, 1993; Andrew Lloyd Webber: *József és a színes szélesvásznú álomkabát*, 1994 és a *Macskák*, 2016).

Ebben az időszakban született meg a *Bednárík-jelenség*. Jozef Bednárík hosszú éveken át meghatározó hatással volt Szlovákia és Csehország zenés színházaira. Karel Svoboda-Zdenek Borovec-Richard Hes *Drakula* című cseh musicaljének rendezésével több kontinenst is meghódított. A külföldi musicalekkel egy időben színpadra kerültek a hazai szerzők alkotásai is. Egyesek sajátos hangvétellel próbálkoznak (Henrich Leško - Marek Madarič: *Az elátkozott költő*, 2013), mások a jól bevált sikerekhez nyúltak (például a cseh és szlovák musical *A nyolcadik kontinens*, 2011) és voltak, akik a történetek népszerűségét vették alapul (*Az ezeréves méh*, 2013; *Pacho visszatér*, 1995; *Kubo*, 2018).

t h e a t r e . s k

Tánc

A Petipa-féle és a Fokin-féle hagyományok a balettművészetben

Dohnányi Ernő: PIERRETTE FÁTYLA (PIEROTKIN ZÁVOJ)
Szlovák Nemzeti Színház (Slovenské národné divadlo Bratislava), 1923. 10. 20.
Koreográfia: Achille Viscusi
Balról jobbra: Ella Fuchsová, Ferdinand Gabiš
Fotó: A Szlovák Nemzeti Színház Archivuma

Tibor Andrašovan: ORFEUSZ ÉS EURIDIKÉ (ORFEUS A EURYDIKA)
Szlovák Nemzeti Színház (Slovenské národné divadlo Bratislava), 1949. 03. 12.
Rendező, koreográfia: Stanislav Remar
Balról jobbra: Galina Basová, Stanislav Remar, František Bernatík
Fotó: Gejza Podhorský / A Színházi Intézet Archivuma

Szergej Rachmanyinov: RAPSZÓDIA EGY PAGANINI TÉMÁRA (PAGANINI)
Kassai Állami Színház (Štátne divadlo Košice), 1962. 12. 15.
Koreográfia: Marilena Halászová és Andrej Halász
Képen: Andrej Halász
Fotó: A Színházi Intézet Archivuma

Igor Fjodorovics Sztravinszkij: TAVASZI ÁLDOZAT (SVÄTENIE JARI)
Szlovák Nemzeti Színház (Slovenské národné divadlo Bratislava), 1964. 11. 15.
Rendező, koreográfia: Karol Tóth
Képen: Zofia Tóthová Červenáková, Ján Halama
Fotó: Jozef Vavro / Színházi Intézet Archivuma

Alexander Konstantinovic Glazunov: RAYMONDA
Szlovák Nemzeti Színház (Slovenské národné divadlo Bratislava), 1950. 03. 13.
Rendező, koreográfia: Jozef Zajko
Balról jobbra: Elena Sepeši, Jarmila Manšingrová, Tamara Isičenko, Gusta Starostová-Herényiová, Alica Flachová-Pastorová
Fotó: Gejza Podhorský / A Szlovák Nemzeti Színház Archivuma

Antonio Vivaldi: V, MINT VIVALDI (V AKO VIVALDI)
Szlovák Nemzeti Színház (Slovenské národné divadlo Bratislava), 1989. 04. 15.
Rendező, koreográfia: Libor Vaculík
Fotó: A Szlovák Nemzeti Színház Archivuma

Rogyion Konsztantyinovic Scsedrin – Georges Bizet: CARMEN
Szlovák Nemzeti Színház (Slovenské národné divadlo Bratislava), 1979. 04. 07.
Koreográfia: Boris Slovák
Képen: Jurij Pavlovič Plavnik
Fotó: A Szlovák Nemzeti Színház Archivuma

A Szlovák Nemzeti Színház első balett előadása, 1920. május 19-én Léo Delibes *Coppélia* c. balettjének bemutatója volt. Az előadásban német és cseh táncosok mellett fiatal szlovák tánctehetségek is szerepeltek. A táncoktatás fejlődésével megnőtt a szlovák táncművek bemutatásának száma. A balettművészek gyorsan beépítették a repertoárjukba a Petipa-féle hagyományokat. A szlovák balett legjelentősebb művészei közé tartozott Jozef Zajko, Stanislav Remar, Andrej Halász, Marilena Halászová, Karol Tóth, Id. Jozef Dolinský és Boris Slovák. A balett társulatok művészeti vezetői kiemelten támogatták a progresszív művészi törekvéseket és a Fokin-féle koreográfiai stílust, amely szintetizálta a neoklasszikus hatásokat. Ugyanilyen jelentőségűnek mondhatók az eredeti balett produkciók. Ezek megszületésében kiemelkedő szerepet játszottak a szlovák zeneszerzők és koreográfusok, mindenek előtt Karol Tóth, Libor Vaculík, Ondrej Šoth, Igor Holováč, Natália Horečná, Mária Radačovská és Ján Ďurovčík.

A szlovák balettművészet történetében sok koreográfus és táncművész játszott jelentős szerepet. A nagy nemzedék tagjai között megtalálható Ella Fuchsová-Lehotská, Gusta Herényiová, Florentína Lojeková, Peter Martin Rapoš, Ján Halama, Zofia Tóthová, Zoltán Nagy, Miklós Vojtek, Gabriela Záhradníková és sokan mások. A táncművészet fejlődésének megalapozásához a táncoktatást megalapító nemzedék - Eva Jaczová, Zlataška Vincentová, Peter M. Rapoš, Olga Markovičová – és követőik egész sora járult hozzá.

Szergej Szergejevics Prokofjev: ROMEO ÉS JÚLIA – AHOGY TEGNAP... (ROMEO A JÚLIA – TAK AKO VČERA...)
Szlovák Nemzeti Színház (Slovenské národné divadlo Bratislava), 2017. 05. 13.
Koreográfia: Natália Horečná
Képen: Illica Ducin Gribincea, Igor Leushin
Fotó: Peter Brenkus / A Szlovák Nemzeti Színház Archivuma

Zuzana Mistríková – Ondrej Šoth: M. R. ŠTEFÁNIK
Kassai Állami Színház (Štátne divadlo Košice), 2009. 12. 18.
Koreográfia: Juraj Kubánka, Ondrej Šoth, Maksym Sklyar, Lyudmyla Vasylyeva
Képen: Eva Sklyarová, Sergij Iegorov
Fotó: Jozef Marčínský / A Kassai Állami Színház Archivuma

Cesare Pugni: ESZMERALDA (ESMERALDA)
Szlovák Nemzeti Színház (Slovenské národné divadlo Bratislava), 2018. 03. 18.
A koreográfiát Mariusa Petipa koreográfiájának alapján készítette: Vaszilij Medvegyev és Stanislav Pečo
Jelenet a második felvonásból
Fotó: Peter Brenkus / Szlovák Nemzeti Színház Archivuma

THE YEAR • F
SL • VAK THEATRE
2 • 2 •

theatre . s k

Kortárs táncművészet

Krust and Morgan – R. Gowe: LET IT GO
A Bralen Táncszínház (Tanečné divadlo Bralen, Bratislava), 2002. 03. 16.
Koreográfia: Cristina Perera
Képen: A Bralen Táncszínház társulata
Fotó: Peter Brenkus / Bralen Táncszínház Archivuma

Ivo Sedláček: 3x20 / SQUAT
Besztercebányai Táncstúdió (Divadlo Štúdio tanca Banská Bystrica), 2019. 03. 14.
Rendező, koreográfia: Martina Hajdyla Lacová
Balról jobbra: Michaela Mirtová, Tibor Trulík, Michaela Hulvejová, Matej Kubuš, Isabel Paladin
Fotó: Ján Viazanička / Besztercebányai Táncstúdió Archivuma

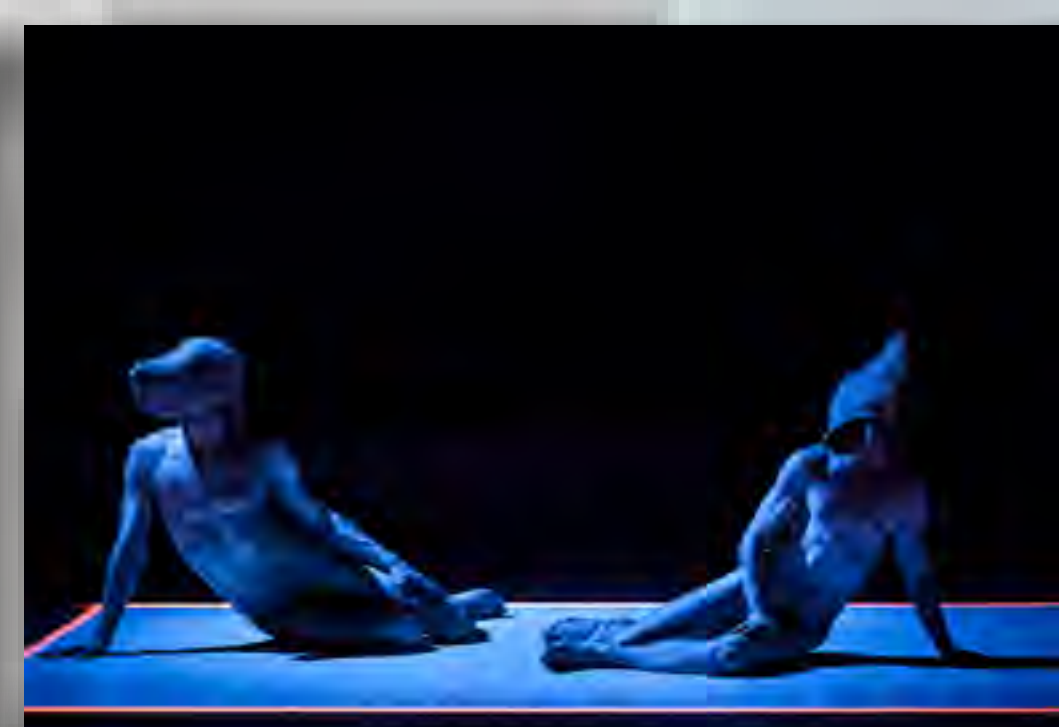
Michal Novinski – Oskar Rózsa: SÍMA ÉLEK (HLADKÁ HRANA)
LAB - Lábán Műhely (LAB - Labanov ateliér Bratislava), 2009. 12. 13.
Rendező, koreográfia: Marta Poláková
Balról jobbra: Renáta Ptáčin, Magdaléna Čaprdová, Vladislav Šoltýs
Fotó: Noro Knap / LAB Archivum

Eugen Gindl – Jozef Vlk: WOW!
Debris Company Bratislava, 2017. 02. 24.
Rendező: Jozef Vlk
Képen: Stanislava Vlčeková
Fotó: Juraj Chlípek / Debris Company Archivuma

Jan Burian: ANIMALINSIDE
SKOK! Közhasznú Egyesület – Független Kultúra Központ (SKOK! o. z., Záhrada – Centrum nezávislej kultúry), Banská Bystrica, 2012. 12. 13.
Rendező, koreográfia: Jaro Viňarský
Balról jobbra: Marek Menšík, Jaro Viňarský
Fotó: Linda Průšová / SKOK! o. z. Archivuma

Simon Thierrée: FRAGMENTS
Les SlovaK's, Europäisches Zentrum der Künste Hellerau, 2012. 11. 02.
Koreográfia: Milan Herich, Peter Jaško, Martin Kilyády, Anton Lachký, Milan Tomášik
Balról jobbra: Peter Jaško, Milan Herich, Milan Tomášik, Martin Kilyády, Anton Lachký
Fotó: Bart Grietens / Les SlovaK's Archivuma

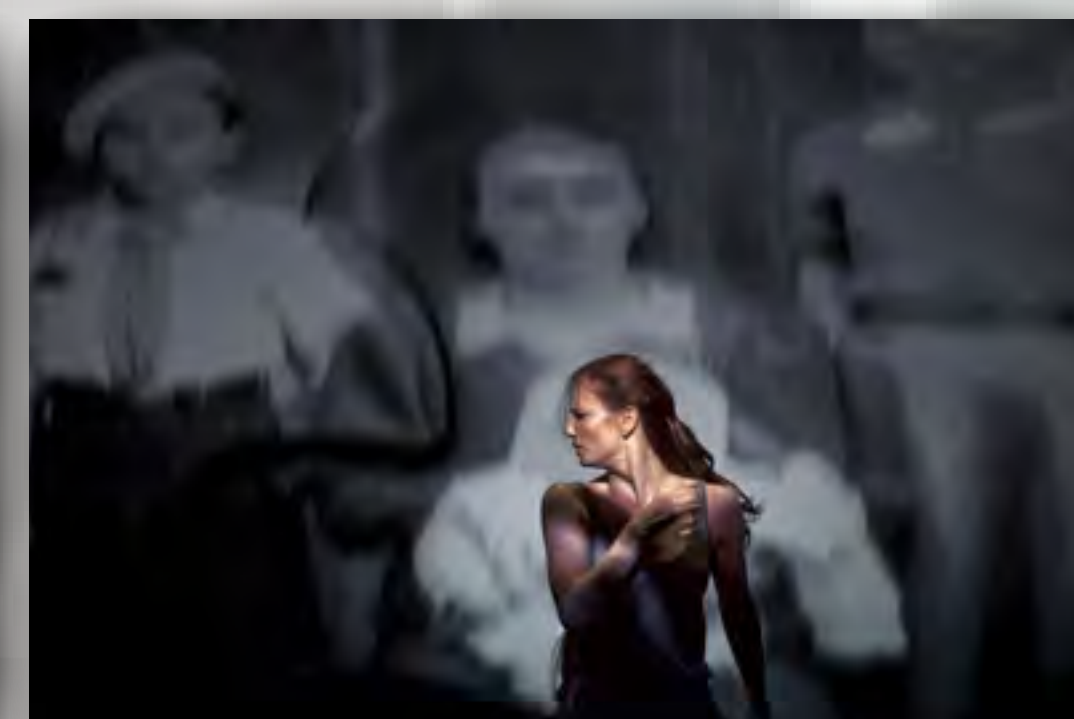
Igor F. Sztravinskij: A TŰZMADÁR (VTÁK OHNIVÁK)
Pozsonyi Táncszínház (Slovenské divadlo tanca Bratislava), 2008. 10. 24.
Koreográfia: Ján Durovčík
Fotó: Mayo Hirt / Szlovák Táncszínház Archivuma

Vlado Holina: NIVEAU STABLE
RESERVA (Közhasznú Egyesület), 2019. 04. 07.
Rendező, koreográfia: Lucia Holinová
Fotó: Lea Lovišková / RESERVA, o. z. Archivuma

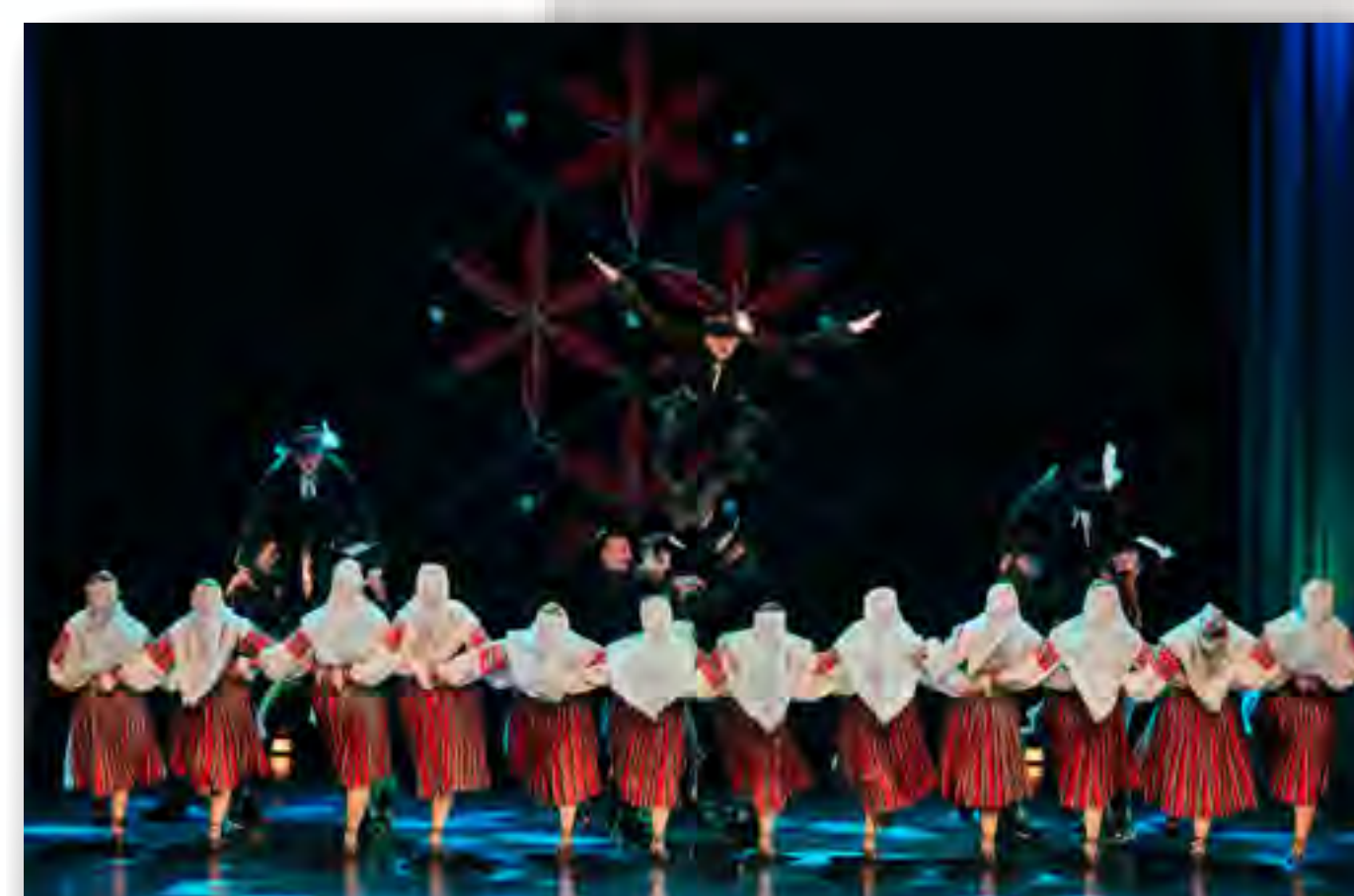

Soňa Ferenčíková – Mária Júdová – Alexandra Timpau: EVERYWHEN BODY, 2018. 04. 20.
Rendező, koreográfia: Soňa Ferenčíková
Képen: Vojtěch Brtnický
Fotó: A BODY Archivuma

Néptánc

Svetozár Stračina: TÁTRAI SASOK (TATRANSKÍ ORLI)
SLUK – Szlovák Állami Népi Együttes (Slovenský ľudový umelecký kolektív Bratislava), 1980. 10. 12.
Rendező, koreográfia: Juraj Kubánka
Képen: A SLUK Táncoktára
Fotó: SLUK Archivuma

Svetozár Stračina: FELSŐ GARAMIAK (HOREHRONCI)
Lúcnica Népi Táncgyűttes (Umelecký súbor Lúcnica, Dom ROH Bratislava), 1983. 06. 10.
Koreográfia: Štefan Nosál
Képen: A Lúcnica Népi Táncgyűttes
Fotó: Peter Brenkus / A Lúcnica Archivuma

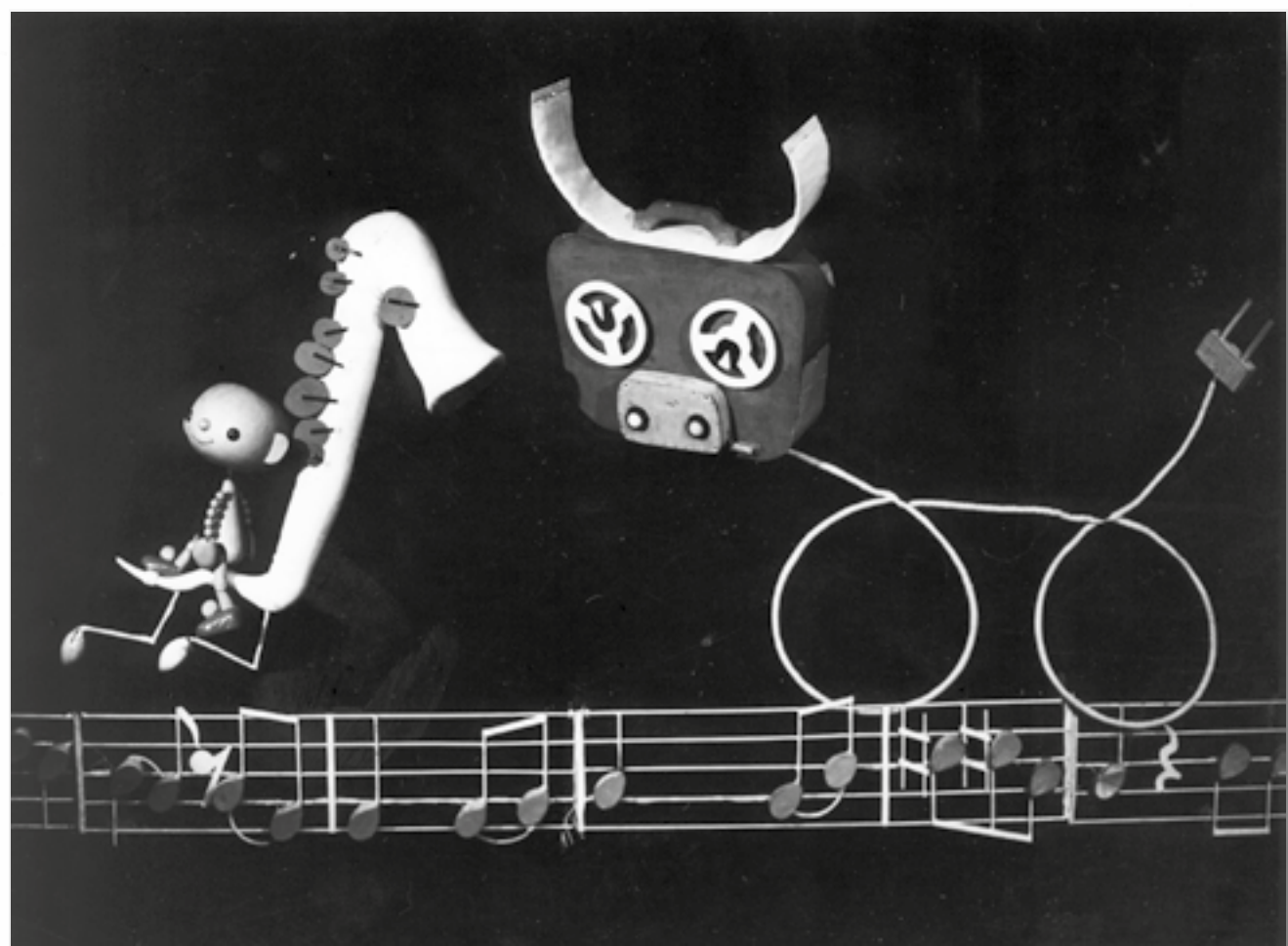

Szlovákiában folyamatosan fejlődik a népi gyökerekből táplálkozó professzionális néptánc. Ez a legelterjedtem műfaj a folklór főbb elemeit beépíti a táncszínház progresszív színpadi formáiba, és így hoz létre egy olyan eredeti színpadi táncformát, amely a ritmusok árnyalatait, a folklór táncleépéseit és a mozdulatszínház elemeit olvasztja magába. A szlovák színpadi néptánc legjelentősebb társulatai a SLUK (Szlovák Állami Népi Együttes) és a Lúcnica Népi Táncgyűttes.

theatre.sk

Bábszínház

Bohdan Slavík: MOMENT MUZICAL
Pozsonyi Állami Bábszínház (Štátne bábkové divadlo v Bratislave), 1967. 06. 17.
Rendezte: Bohdan Slavík
Fotó: Olga Bleyová / A Színházi Intézet Archivuma

Karel Brožek – Jozef Mokoš: JÁNOSÍK (III. VARIÁCIÓ) / JÁNOSÍK (VARIÁCIA III.)
Besztercebányai Körzeti Bábszínház (Krajské bábkové divadlo v Banskej Bystrici), 1975. 09. 27.
Rendezte: Karel Brožek
Fotó: Karel Hejman / A Színházi Intézet Archivuma

Oscar Wilde – Ondrej Sliacky: A BOLDOG HERCEG (ŠTASTNÝ PRINČ)
Kassai Bábszínház (Bábkové divadlo v Košiciach), 1983. 11. 25.
Rendezte: Ján Uličiansky
Fotó: Táňa Poláková / A Színházi Intézet Archivuma

Carlo Gozzi: A HÁROM NARANCS SZERELMESE (LÁSKA K TROM POMARANČOM)
Zsolnai Bábszínház (Bábkové divadlo Žilina), 2009. 02. 06.
Rendezte: Milan Sládek
Fotó: Milo Fabian / A Színházi Intézet Archivuma

Wolfgang Amadeus Mozart – Emanuel Schikaneder: VARÁZSFUVOLA (ČAROVNÁ FLAUTA)
Pozsonyi Állami Bábszínház (Štátne bábkové divadlo v Bratislave), 1990. 03. 09.
Rendezte: Jozef Bednárík
Fotó: Tibor Huszár / A Színházi Intézet Archivuma

Iveta Škrípková: SZÍVEMHEZ SZÓLJANAK... (DOJÍMATE MA VEMLI...)
Bábszínház az Útelágazásnál (Bábkové divadlo na Rázcestí Banská Bystrica), 1992. 05. 26.
Rendezte: Marián Pecko
Fotó: Jozef Lomnický / A Színházi Intézet Archivuma

Christopher Marlowe: FAUST
Nyitrai Bábszínház (Bábkové divadlo Nitra), 1995. 01. 10.
Rendezte: Ondrej Spišák
Fotó: Matúš Olha / A Színházi Intézet Archivuma

Katarína Aulitisová – Tatjana Lehenová: A KILENC HOLDACSKÁRÓL (O DEVIATICH MESAČIKOCH)
PIKI Színház (Divadlo PIKI Pezinok), 1993. 06. 13.
Rendezte: Katarína Aulitisová
Fotó: A Színházi Intézet Archivuma

Agda Bavi Pain: OSÍK JÁNOS ÉS A FURUJÁVAL BOSSZÚT ÁLLÓ EMBER (JÁN OSÍK A POMSTITEĽ S FÚJARU)
Dezorz Bábszínház (Dezorzovo lútkové divadlo Bratislava), 2015. 12. 17.
Rendezte: Gejza Dezorz
Fotó: Jozef Páleník / A Színházi Intézet Archivuma

Carlo Collodi – Ivan Martinka: PINOKKIÓ (PINOCCHIO)
Nyitrai Új Színház (Nové divadlo Nitra), 2017. 10. 15.
Rendezte: Ivan Martinka
Fotó: Collavino / A Színházi Intézet Archivuma

A szlovák professzionális bábjáték hetvenéves fennállásának története alatt olyan jelentős fejlődésen ment keresztül, hogy eredményeinek köszönhetően mára teljes mértékben integrálódott a szlovák színházművészetbe. A szlovák amatőr bábjáték a 19. századi vásári bábjáték hagyományaira épült. A 20. század első felében a Csehszlovák Köztársaságban a közös kulturális tér részeként fejlődött tovább. A szlovák vásári bábosok úttörőjének Ján Stražant tekintjük. A 19-ik és 20-ik század fordulóján a szlovák bábjátékot a Dubský és az Anderlov család művelte.

Az 50-es években a kerületi színházak részeként jöttek létre professzionális bábtagezatosok, melyek azután fokozatosan nyerték el az önállóságot. A hivatásos bábjáték kialakulása szorosan összefüggött az amatőr bábosok tevékenységével. Ezek a népművelő bábosok ugyanis a rájuk nem éppen jellemző modern kifejező eszközöket is használtak. Az első hivatásos bábszínházat Zsolnán alapították (1950), a következőt egy évvel rá Nyitrán (1951), később megalakult a Pozsonyi Bábszínház (1957), a Kassai Bábszínház (1959) és a Besztercebányai Bábszínház (1960). A következő tíz évben a professzionális bábszínházak számára saját bábjátékos drámairodalom született. Neves szlovák írók: Ján Romanovský, Ján Ozábal, Ľubomír Feldek, Jozef Mokoš, Ján Uličiansky írtak számukra darabokat. Ennek nyomán a bábszínházak nemcsak a gyermek közönséget hódították meg, hanem a felnőtteket is. Különböző bábtechnikákat alkalmaztak, többek között fokozatosan felfedték a bábost, ami ahhoz vezetett, hogy az illúziót felváltotta a játékoság és a metaforák. A bábszínész és a báb közötti viszony is megváltozott - nyitottabb lett. A bábszínházakban neves szlovák rendezők, Ján Romanovský, Bohdan Slavík, Karel Brožek, Vladimír Predmerský, Milan Tomášek, Bedřich Svatoň, Ján Hižnay, Ján Uličiansky, Ľubomír Vajdička, Jozef Bednárík is jelentős alkotásokat hoztak létre. Ugyancsak dolgoztak számukra neves színházi látványtervezők is: többek között Jana Pogorielová, Hana Cigánová, Eva Farkašová, Ján Zavarský, Peter Čisárik, Miroslav Duša.

Jelentős változásokat hozott a '89 utáni korszak. Ekkor már magán bábtársulatok is létrejöttek. Többségüket a Prágai Művészeti Akadémia (DAMU) és később a Pozsonyi Művészeti Akadémia (VŠMU) Színházművészeti Karán végzett bábszakos diplomás hallgatók alapították. A műfajok és a formák közötti átjárással olyan szinkretikus előadások jönnek létre, amelyek egyesítik a különböző színházstípusok, a pantomim, a bábszínház, a tánc- és mozgásszínház elemeit és folyamatait. A független bábszínházak jelentős érdeme, hogy a bábjáték visszatérhetett a hagyományos bábmesterséghez, annak őshonos technikáihoz és témáihoz, amelyeket ezek gyakran új köntösbe bújtatnak. Ezek a műhelyek az öt állami (önkormányzati) színházzal együtt alkotják a kortárs szlovák bábszínházi életet, és színesítik annak műfajait, dramaturgiáját és színházi megjelenéseit.

THE YEAR • F
SL • VAK THEATRE
2 • 2 •

MODERN SZÍNHÁZI FORMÁK

A szlovák professzionális színház művészeire is hatással voltak a 20. század első felének avantgárd mozgalmak, azonban az új színpadi formákkal elsősorban az amatőr színházak társulatai kísérleteztek. A 30-as és 40-es évek fordulóján a rendezők ezek egy részét beemelték a Szlovák Nemzeti Színház néhány produkciójába. A II. világháború után ezeknek a tendenciáknak a bekövetkezett társadalmi és politikai változások miatt nem volt folytatása, s ezzel megtorpant a színházművészet új formáinak meghonosítása.

A 60-as évek elején cseh mintára Szlovákiában is alakultak kisszínpadi formák. A legjellegzetesebbek közé tartozott Tatra Revue kabaré, amely a kor aktuális témáinak boncolgatásával hozta létre kritikus-szatirikus produkcióit, valamint a Radosini Naiv Színház, melynek ars poetiká-ját egyfajta naiv stilizálás és az ún. „radosini” nyelvjárás használata jellemezte, és amely 1989-ig fél-professzionális alapon működött. Ugyancsak ide tartozik a Színház a Korzón is, amely a kisszínpadi formák művészeti irányzataihoz illeszkedett és közvetlen élő kapcsolatot teremtett közönségével, valamint kísérletezett a költői színház és a dal-szöveges színház műfajával is. 1971-ben az állami hatóságok a Tatra Revue és a Színház a Korzón működését betiltották, így tevékenységük megszakadt. A 60-as években Pozsonyban működött a nemzetközileg is ismertté vált Milan Sládek Pantomim Színház, amely a 70-es években a németországi Kölnben, a legendás Kefka Színházként folytatta tevékenységét (1974). A 70-es és 80-as évek gyakorlata általában nem kedvezett új, stúdió-típusú színházak létrejöttének, amelyek függetlenítették volna magukat az állami intézményektől.

Allen Ginsberg, amerikai költő a *Magányos Futók* (Osamelí bežci) neves szlovák költői társulás meghívására 1965 márciusában látogat Pozsonyban, hogy részt vegyen a **Költői Színház** (Divadlo poézie) előadásain.
Fotó: A Színházi Intézet Archivuma

Georg Büchner: **DANTON HALÁLA (DANTONOVA SMRŤ)**
Szlovák Nemzeti Színház (Slovenské národné divadlo Bratislava), 1940. 10. 19.
Rendezte: Ferdinand Hoffmann
Fotó: Filip Lašut / A Színházi Intézet Archivuma

Samuel Beckett: **GODOTRA VÁRVA (ČAKANIE NA GODOTA)**
Színház a Korzón (Divadlo na korze Bratislava), 1968. 12. 21.
Rendezte: Vladimír Strnisko
Balról jobbra: Martin Huba, Stanislav Dančiak, Marián Labuda
Fotó: Színházi Intézet Archivuma

Stanislav Štepa: **JÁÁÁNOŠÍFK (JÁÁÁNOŠÍFK)**
Radosini Naiv Színház (Radosinské naivné divadlo Bratislava), 1970. 11. 14.
Rendezte: Stanislav Štepa
Fotó: Színházi Intézet Archivuma

Thomas Mann: **TRISZTÁN (TRISTAN)**
Andrej Bagar Színház Várszínpada (Divadlo pod hradom pri DAB v Nitre), 1980. 02. 03.
Rendezte: Jozef Bednárík
Balról jobbra: Zuzana Jezerská, Anton Živčič
Fotó: A Színházi Intézet Archivuma

Új színházi formai kísérletek ezért leginkább az amatőr színházakban és egyetemi színpadokon születtek csak meg.

A 90-es évek politikai és társadalmi körülmények változásának hatására nyílt lehetőség olyan új, független csoportosulások kialakulására, amelyek olyan új, innovatív színházi eszközökkel dolgoztak, mint a szöveg-dekompozíció, a színpadi kifejezés fragmentációja, a fizikai akció, valamint a fizikai színház, az új cirkusz, a különféle zenei és képzőművészeti előadásmódok különféle elemei. Szlovákiába visszatért a neves pantomimos Milan Sládek, aki a pozsonyi Aréna Színházban nemcsak pantomim társulatot vezetett, és nemcsak a szlovák színház szerves részévé vált. de Kaukliar néven nemzetközi pantomim fesztivált is létrehozott.

Milan Sládek: **ÚBŮ (UBU)**
Aréna Színház (Divadlo Aréna Bratislava), 1999. 02. 25.
Rendezte: Milan Sládek
Balról jobbra: Milan Sládek, Dušan Musil, Mirka Šefránková, Ingrid Portellová, Michal Ševčík, Peter Tabaček, Radomír Milič
Fotó: Ctibor Bachratý / A Színházi Intézet Archivuma

Blaho Uhlár – Miloš Karásek és koll.: **IMPASSE**
STOKA Színház (Divadlo STOKA Bratislava), 1991. 06. 22.
Rendezte: Blaho Uhlár
Balról jobbra: Erika Fábryová, Ingrid Hrubaničová
Fotó: Ivan Finta / A Színházi Intézet Archivuma

Viliam Klimáček – Karol Vosátka és koll.: **ENGLISH IS EASY, CSABA IS DEAD**
GUnaGU Színház (Divadlo GUnaGU Bratislava), 2000. 10. 28.
Rendezte: Karol Vosátka
Fotó: Ctibor Bachratý / A Színházi Intézet Archivuma

Professzionális színházi egyéniségek vezetése alatt számos, a hazai és külföldi művészeti, kulturális és társadalmi eseményekre reagáló független színházi társulás jött létre. Néhányan közülük jelentős hatással voltak a szlovák színház fejlődésére. A fokozatosan fejlődő független színházak mára a szlovák színházi élet megkerülhetetlen részeivé váltak.

Tadeusz Słobodzianek: **ILJA PRÓFÉTA (PROROK ILJA)**
Teatro Tatro (Teatro Tatro Nitra), 2005. 09. 26.
Rendezte: Ondrej Spišák
Balról jobbra: Lukasz Kos, Milan Vojtela, Milan Ondřík
Fotó: A Színházi Intézet Archivuma

Marek Piaček: **2°16' ÉS FÉL: ÜRODŮSSZEIA (VESMÍRNA ODYSEA)**
Žilina-Záriečie Vasútállomás (Stanica Žilina-Záriečie), 2014. 05. 04.
Szerző, karmester: Marek Piaček
Fotó: Natália Zajačiková / A Színházi Intézet Archivuma

Iveta Ditte Jurčová – Michal Ditte: **MIRACLES**
Patony Színház (Divadlo Pötoň Bätovce), 2017. 05. 07.
Rendezte: Iveta Ditte Jurčová, Andrej Kalinka, Sláva Daubnerová, Jozef Vlk
Fotó: Damas Gruska / A Színházi Intézet Archivuma

THE YEAR • F
SL • VAK THEATRE
2 • 2 •

Nemzetiségi színházak

Federico García Lorca: BERNARDA ALBA HÁZA (DOM BERNARDY ALBY)
Magyar Területi Színház (MATESZ) – ma, Komáromi Jókai Színház
(Madarské oblasťné divadlo Komárno - dnes Jókaiho divadlo v Komárne), 1966. 03. 09.
Rendezte: Konrád József
Balról jobbra: Bottka Zsuzsa, Szentpétery Aranka, Nagy Eszter
Fotó: A Színházi Intézet Archivuma

Keregyártó István: RÜKVERC (SPIATOČKA)
Kassa Thália Színház (Divadlo Thália Košice), 2015. 03. 05.
Rendezte: József Czajlik
Balról elől: Ollé Erik, Petrik Szilárd
Balról hátul: Szoták Andrea, Dégner Lilla, Rab Henriett
Fotó: Emese Tóth / A Thália Színház Archivuma

Daniela Hívešová-Šilanová: HELYET A ROMÁKNAK (MIESTO PRE RÓMOV)
Romathan Színház (Divadlo Romathan Košice), 1997. 12. 19.
Rendezte: Ján Šilan, Milan Godla
Balról jobbra: Milan Kováč
Fotó: Svätopluk Pisecký / A Színházi Intézet Archivuma

Nyikolaj Vasziljevics Gogol: HÁZTŰZNÉZŐ (ŽENBA)
Alexander Duchnovič Színház (Divadlo Alexandra Duchnoviča Prešov), 1993. 11. 27.
Rendezte: Valentin Kozmenko-Delinde
Balról jobbra: Jozef Tkáč, Igor Latta, Vasil Rusínák, Ludmila Kozmenková
Fotó: Pavol Koval / A Színházi Intézet Archivuma

A szlovák professzionális színház egyik fontos elemét alkotják a nemzetiségi színházak. Az anyanyelvükön játszó társulatok a szlovákiai hivatásos színházi struktúra teljes jogú és értékű tagjai, amelyek előadásaikkal saját identitásukon nyugvó esztétikai minőséget hoznak létre. Szlovákia színházaiban nekik köszönhetően a szlovák mellett magyar, ruszin és roma nyelven is zajlanak az előadások.

Az Ukrán Nemzeti Színházat (ma Eperjesi Alexander Duchnovič Színház) 1945-ben alapították. 1952-ben Komáromban hozták létre a Magyar Területi Színházat (MATESZ, ma Komáromi Jókai Színház), melynek később Kassán Thalia Színpad néven nyílt önálló tagozata, amelyből 1989-ben vált ki a ma is működő Kassai Thália Színház. 1992-ben Kassán alapították meg a romanyelvű Romathan Színházat. A nemzetiségi színházak műsorpolitikája nem csak az adott kisebbségek hagyományait és kultúráját kívánja ápolni. A Romathan Színház első időszakának előadásaiban tudatosan vegyítette a társadalmi beilleszkedés témáit a saját folklór elemeivel. A magyar és a ruszin társulatok a kulturális híd szerepét kívánják játszani az anyaország és hazájuk, Szlovákia között. Szlovákiában ezek a színházak ma rendszeresen állítanak színpadra olyan modern hangvételű és felfogású előadásokat, amelyek jelentős szakmai és közönség visszhangot váltanak ki.

Közösségi színházak

1989 után a szlovák színházak olyan társadalmi csoportokra is figyeltek, amelyek sajátos szempontjai korábban nem kaptak teret a színházakban. A művészek ezeknek a közösségeknek – többek között a testi vagy mentális fogyatékosokkal élők, a hajléktalanok, az LGBTI csoport vagy a feministák – problémáit is színpadra vitték, és ezzel érdemben hozzájárultak az ezekről a témákról szóló társadalmi viták napirendre tűzéséhez.

Iveta Škripková: HATALOMD(R)ÁMÁK (MOCAD(R)ÁMY)
Bábszínház az Útelágzásnál – T.W.I.G.A. Stúdiószínpad (Bábkové divadlo na Rázcestí - Stúdio T.W.I.G.A. Banská Bystrica), 2008. 04. 30.
Rendezte: Iveta Škripková
Balról jobbra: Marianna Mackurová
Fotó: Dodo Samaj / A Színházi Intézet Archivuma

Andrej Kuruc – Michal Hvorecký – Peter Scherhauser: IDENTIKIT
NoMantins Színház (Divadlo NoMantins Bratislava), 2016. 11. 07.
Rendezte: Adriana Totiková
Balról jobbra: Eva Sakalová
Fotó: Robert Tappert / A NoMantins Színház Archivuma

Viera Dubačová és koll.: VÉDETT TERÜLET (CHRÁNENÉ ÚZEMIE)
Színház Az Átjáróból (Divadlo z Pasáže Banská Bystrica)
Világpremier: 2009. 05. 22., Cedar Rapids, Iowa, USA
Rendezte: Viera Dubačová
Képen: Színház Az Átjáróból társulata
Fotó: Peter Snadík / A Színházi Intézet Archivuma

Tiché iskry: ILLETTVE (RESPEKTÍVE)
Csendes Szikrák Színház (Divadlo Tiché iskry Banská Bystrica), 2015. 12. 12.
Rendezte: Valéria Daňhová
Balról jobbra: Peter Vrto, Michal Hefty, Jozef Rigo, Zuzana Knapová
Daubnerová, Tomáš Máňa
Fotó: Denisa Pajkošová, Miahn Bielik / A Csenedes Szikrák Színház Archivuma

Uršula Kovalyk: HALOTTAK NAPJA (DEŇ MRŤVYCH / DÍA DE MUERTOS)
A Fedélnélküliek Színháza (Divadlo bez domova Bratislava), 2008. 06. 04.
Rendezte: Patrik Krebs
Balról jobbra: Cecilia Maderová, Veve Szekérová
Fotó: Patrik Krebs / Fedélnélküliek Színháza Archivuma

George Tabori: JUBILEUM
Zrakáč - A Látássérültek Színháza (Divadlo Zrakáč Bratislava) 2014. 06. 11.
Rendezte: Kristína Chlepková
Képen: A Társulat
Fotó: A Zrakáč - A Látássérültek Színházának Archivuma

theatre . sk

Díszlettervezés

A szlovák díszlettervezők alkotásai kiemelkedő szerepet töltenek be a szlovák színházművészetben, és jelentős mértékben hozzájárulnak annak fejlődéséhez. Ezen alkotásokat magasra értékelik nemcsak Szlovákiában, hanem a határokon túl is, ahol azok művészi értékeit sokszor ismerik el dicsérő kritikákkal és díjakkal.

William Shakespeare: HAMLET
Szlovák Nemzeti Színház (Slovenské národné divadlo Bratislava), 1925. 02. 04.
Rendezte: Miloš Nový
Díszletterv: Ľudovít Hradský
Fotó: A Színházi Intézet Múzeuma / A Digitális Múzeum tervpályázata

A Szlovák Nemzeti Színház megalapításának 100. évfordulója egyben a szlovák díszlettervezés évfordulója is. Az első szlovákiai színház megalakulásával Pozsonyban egyben az első színpadi festett dekorációs tervek is megszülettek. Kezdetben a szlovák díszlettervezésnek nem volt meg a szakmai háttere, és a szlovák színházakban általában cseh képzőművészek, festők és építészek dolgoztak.

A szlovák díszlettervezés megalapozásában és későbbi fejlődésében meghatározó szerepet játszott **Ľudovít Hradský** építész. Legjelentősebbként az 1925-ben Shakespeare Hamletjéhez készített díszlettervét tartjuk számon. Építészeti alapelveket felhasználva alkotott működőképes színpadi teret. A 30-as években a szlovák díszlettervezés fejlődésére legnagyobb hatással František Tröster, cseh építész, tervező és tanár scenográfiai koncepciói voltak. A monumentális színpadi elemeket különféle mozgásokban és perspektívákban alkalmazta.

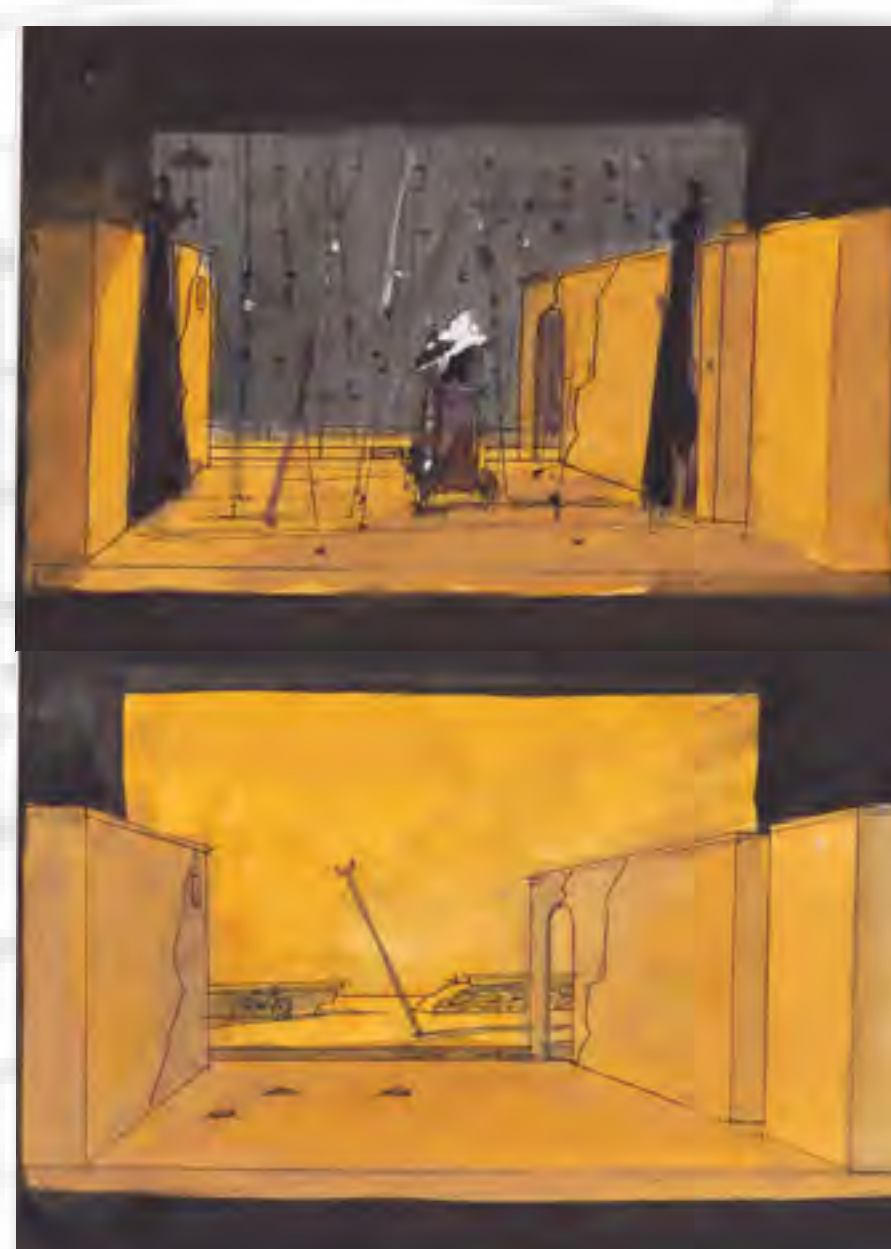

Lehár Ferenc: A VÍG ŐZVEGY (VESELÁ VDOVA)
Újszínpad (Divadlo Nová scéna Bratislava), 1985. 12. 14.
Rendezte: Branislav Kriška
Díszletterv: Otto Šujan
Fotó: A Színházi Intézet Múzeuma / A Digitális Múzeum tervpályázata

Szlovákiában **Otto Šujan**, **Ján Hanák** és **Pavol Mária Gábor** végeztek első diplomásként a díszlettervező szakon. Otto Šujan a színpadi teret építészeti szempontok alapján építette fel. Egyik alapelve a színpad és a nézőtér összekapcsolása volt.

Jelentős szlovák díszlettervezőknek számít **Jozef Ciller** és **Ján Zavorský**, akik – generációjukra jellemző módon – alkotó csoportba tömörültek. A legtitásabbban ez a fajta együttműködés a brnói Liba a kötélén (Husa na provázku) színházban mutatkozott meg, ahol Petr Scherhauser rendezővel együttműködve figyelemreméltóan nem szokványos színpadi megoldásokat alkalmaztak.

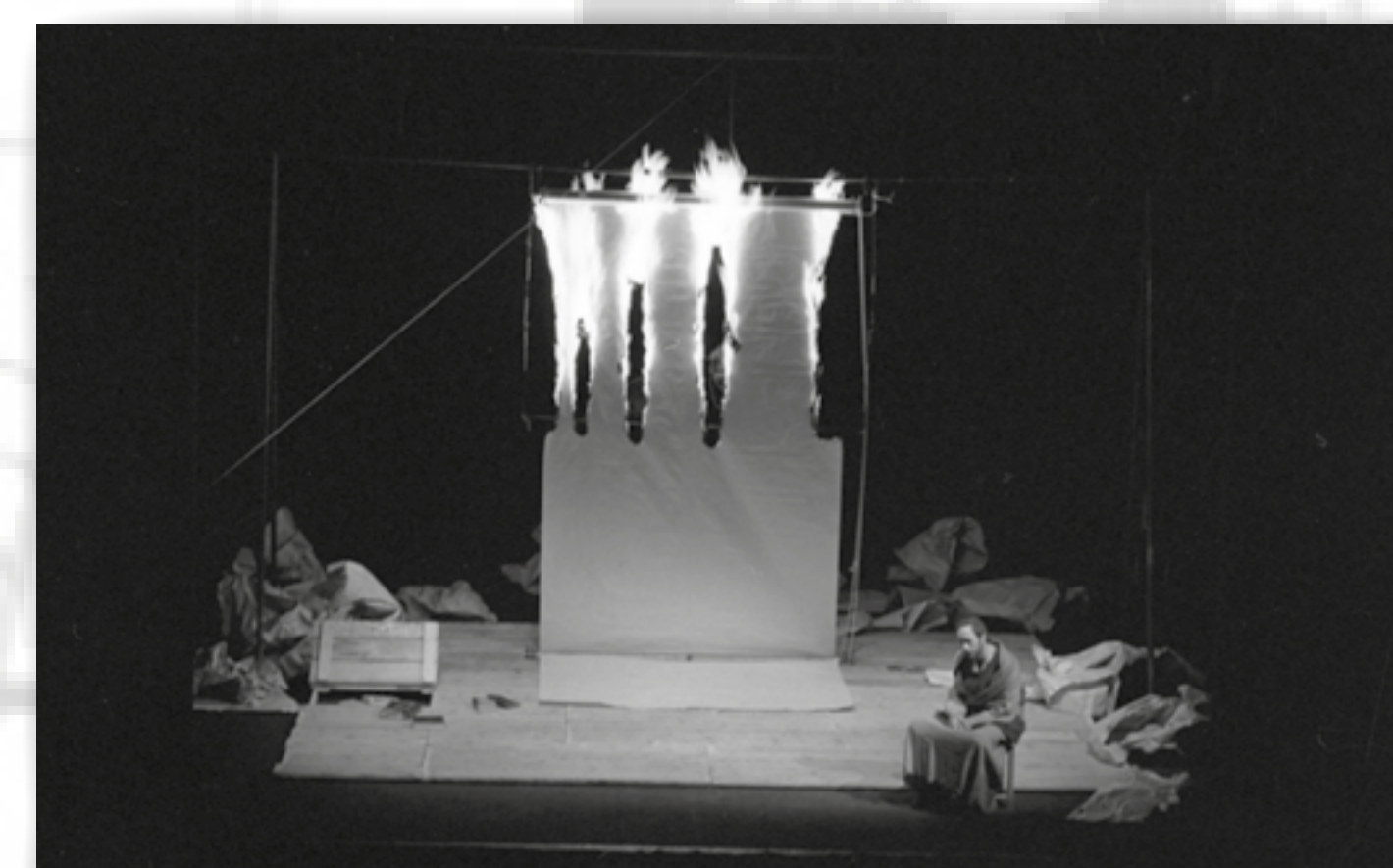
Autor scénického návrhu Vladimír Suchánek
Fedor Michajlovič Dostojevskij: IDIOT
Slovenské národné divadlo 9. 10. 1965
Réžia Pavol Haspra
Foto Múzeum Divadelného ústavu / Projekt Digitálne múzeum

Federico García Lorca: Yerma
Andrej Bagar Színház (Divadlo Andreja Bagara v Nitre), 1996. 12. 14.
Rendezte: Marián Pecko
Díszletterv: Ján Zavorský
Fotó: A Színházi Intézet Múzeuma / A Digitális Múzeum tervpályázata

Vladimír Suchánek gyakran használt monumentális hatású terveket és térmodelleket. Meggyőző díszletet készített Dosztojevskij *Félkegyelmű* c. előadásához (Pozsonyi Szlovák Nemzeti Színház, 1965), ahol egyetlen díszletet használt egy egyszerű, de plasztikus térben.

Bertold Brecht: GALILEI ÉLETE (ŽIVOT GALILEIHO)
Turócszentmártoni Szlovák Felkelés Színháza – ma, Martini Kamaraszínház (Divadlo Slovenského národného povstania - dnes Slovenské komorné divadlo Martin), 1979. 01. 19.
Rendezte: Ivan Petrovický
Díszletterv: Jozef Ciller
Fotó: Jaroslav Barák / Archív Divadelného ústavu

Ivan Stodola: A JUHÁSZ FELESÉGE (BAČOVA ŽENA)
Alexander Duchnovič Színház (Divadlo Alexandra Duchnoviča Prešov), 1998. 06. 27.
Rendezte: Jaroslav Sisák
Színpadterv: Štefan Hudák
Fotó: A Színházi Intézet Múzeuma / A Digitális Múzeum tervpályázata

Eugen Suchoň: ÖRVÉNY (KRÚTNÁVA)
Szlovák Nemzeti Színház (Slovenské národné divadlo Bratislava), 1999. 12. 09.
Rendezte: Juraj Jakubisko
Makettterv: Milan Ferenčík
Fotó: A Színházi Intézet Múzeuma / A Digitális Múzeum tervpályázata

Východil tanítványai közé tartozott **Štefan Hudák**, **Tomáš Berka** és **Milan Ferenčík**. Tomáš Berka, a pozsonyi Újszínpad díszlettervezője nagyon sokoldalú művészeknek számított. Számos plakáttervet is készített, amivel nagyban hozzájárult a szlovák színházi plakátművészet fejlődéséhez. Ezen kívül színpadi és filmzenét is írt. Štefan Hudák díszleteinek alapelemei a kollázsok, amelyek valós tárgyakkal készültek és együttesük a díszletek fő összetevőit alkotta. Milan Ferenčík - elsősorban Jozef Bednárík rendező alkotótársaként - képzőművészeti indíttatású térkompozíciók hatása alatt építette díszleteit.

Vanda Facunová - Gustáv Kyselica - Anton Pavlovics Csehov: EMBEREKRŐL, VIRÁGOKRÓL ÉS KUTYÁKRÓL (O ĽUDOCH, KVETOCHO A PSOCH)
Újszínpad (Divadlo Nová scéna Bratislava), 1982. 07. 03.
Makettterv: Tomáš Berka
Fotó: A Színházi Intézet Múzeuma / A Digitális Múzeum tervpályázata

William Shakespeare: A VIHAR (BŰRKA)
Szlovák Nemzeti Színház (Slovenské národné divadlo Bratislava), 2000. 05. 13.
Rendezte: Peter Mikulík
Színpadterv: Aleš Votava
Fotó: Jana Nemčoková / Archív Divadelného ústavu

Christoph Willibald Gluck: ORFEUSZ ÉS EURIDIKÉ (ORFEUS A EURYDIKA)
Szlovák Nemzeti Színház (Slovenské národné divadlo Bratislava), 2008. 12. 05.
Rendezte: Mariusz Treliński
Színpadterv: Boris Kudlička
Fotó: Jozef Barinka / Archív Divadelného ústavu

Aleš Votava színpadi térlátásában a színek, a sík terek és a fények dominálnak. Erős színek egymáshoz illesztésével, erős fantáziával figyelemre méltó térbeli illúziókat képes teremteni. **Boris Kudlička** azok közé a szlovák alkotók közé tartozik, akik világhírű rendezőkkel dolgozhattak. Olyan híres operaházak számára készített díszletet, mint a washingtoni, New-York-i, frankfurti, prágai, tokiói és számos más operaház. Munkáját a modern színpadi kifejezés, a totális absztrakció és a színpadi tér monumentális ábrázolása jellemzi.

THE YEAR • F
SL • VAK THEATRE
2 • 2 •

theatre JELMEZTERVEZÉS

Arisztophanész: MADARAK (VTÁCI)
Szlovák Nemzeti Színház (Slovenské národné divadlo Bratislava), 1929. 01. 20.
Rendezte: Karel Vetter
Jelmez: Ján Ladvenica

Ján Poničan: NÉGYEN (ŠTYRIA)
Szlovák Nemzeti Színház (Slovenské národné divadlo Bratislava), 1942. 06. 11.
Jelmez: Ludmila Brozmanová-Podobová
Fotó: A Színházi Intézet Archívuma

ifj. Johann Strauss: A DENEVÉR (NETOPIER)
Szlovák Nemzeti Színház (Slovenské národné divadlo Bratislava), 1987. 03. 27.
Rendezte: Karol Tóth
Jelmez: Ludmila Purkyňová

Peter Zvon: SÍRVA VIGADUNK (TANEC NAD PLAČOM)
Szlovák Nemzeti Színház (Slovenské národné divadlo Bratislava), 1969. 03. 08.
Rendezte: Tibor Rakovský
Jelmez: Helena Bezáková

A szlovák hivatásos jelmeztervezés megalapítójának **Ludmila Purkyňová** pedagógust és jelmeztervezőt tekintjük. Ő volt az, aki Szlovákiában elsőként nemcsak gyakorlati munkával, hanem elméletileg is megfogalmazta a jelmeztervezés alapelveit. Purkyňová jelmezeiben főleg a grafikai megközelítés, a felületek és a vonalak domináltak. Ludmila Purkyňová első tanítványa **Helena Bezáková** volt, akinek felfogása jelentősen különbözött tanárától. Jelmezeit háromdimenziós tárgyakként, kollázsok és különféle textil rétegek segítségével készítette el.

Giuseppe Verdi: DON CARLOS
Szlovák Nemzeti Színház (Slovenské národné divadlo Bratislava), 1997. 03. 21.
Rendezte: Vladimír Strnisko
Jelmez: Ludmila Városová

Alekszandr Nyikolajevics Osztrovszkij: ERDŐ (LES)
Astorka Korzó '90 Színház (Divadlo ASTORKA Korzo '90 Bratislava), 1997. 04. 25.
Rendezte: Roman Polák
Jelmez: Peter Čanecký

William Shakespeare: III. RICHARD (RICHARD III.)
Shakespeare Nyári Játékok, Bratislava, 2011. 07. 02.
Rendezte: Marián Pecko
Jelmez: Eva Farkašová

Ludmila Városová tervezői attitűdjét invenciózus hivatkozások jellemzik: a történelmi stílusok elemeit a modern képzőművészeti gyakorlatból vett szellemes aktualizálásokkal ötvözi. **Peter Čanecký** jelmezterveiben a pontos kifejezőmódokat, precíz vonalakat és kifinomult színeket használ. Alkotásaiban a téma, a szövegek, a zene és a színész közötti ideális arányokat keresi.

Eva Farkašová elsősorban a bábművészetben alkot. Prózaí színházakra készült jelmezeire a végtelen kreativitás és találmányosság jellemző.

Szlovákiában a színházi jelmezek tervezése a díszlettervezéssel párhuzamosan jött létre és fejlődött. A Szlovák Nemzeti Színház működésének első tíz évében a jelmeztervezés még nem kapott kellő szakmai figyelmet. A jelmezek tervezői eleinte legtöbbször a díszlettervezők közül kerültek ki, és az előadásokhoz a jelmezeket általában a színházak raktárkészletéből válogatták ki. A helyzet azonban gyorsan megváltozott és ma már kiváló jelmeztervezők végeznek a Pozsonyi Művészeti Akadémia (VŠMU) Látványtervezői Szakán. Magas színvonalú tervekkel szereznek elismerést Szlovákia számára a jelentős külföldi (Prágai Quadriennálé, São Paulo-i Képzőművészeti Bienálé) és hazai (DOSKY) szakmai fórumokon.

A színpadi jelmeztervezés úttörő személyiségei közé tartozott **Ján Ladvenica** festő és könyvillusztrátor, valamint **Ludmila Brozmanová-Podobová** pedagógus és jelmeztervező, akik 1940 és 1944 között a Szlovák Nemzeti Színház jelmezműhelyét vezették. Mindkét tervező, a legnehezebb történelmi körülmények között alkotva is, művészi ambíciójuk és szakmai felkészültségük révén munkáikkal megbecsülést szereztek a színházi jelmeztervezői szakmának.

Max Frisch: DON JUAN, AVAGY A GEOMETRIA SZERELME (DON JUAN ALEBO LÁSKA KU GEOMETRII)
Újszínpad (Divadlo Nová scéna Bratislava) 1964. 09. 20.
Rendezte: Magda Husáková-Lokvencová
Jelmez: Stanislava Vaníčková

Alain-René Lesage: SZERELMI ÜZLETEK (PÁN TURCARET)
Jozef Gregor Tajovský Színház (Divadlo Jozefa Gregora Tajovského Zvolen), 1977. 01. 08.
Rendezte: Martin Peterich
Jelmez: Margita Polónyová

Stanislava Vaníčková történelmi tárgyú darabok jelmezterveiben követi ugyan a korra jellemző szabásmintákat, de jelmezeiben háttérbe szorította a történelmi elemeket és azok nála a színpadon minimalista, hétköznapi formában jelentek meg.

Margita Polónyová a szlovák jelmeztervezés idősebb nemzedékéhez tartozik. Jelmezterveit a sajátos ironia, a túlzó hangsúlyok jellemzik.

Nyikolaj Vasziljevics Gogol: HÁZTŰZNÉZŐ (ŽENBA)
Szlovák Nemzeti Színház (Slovenské národné divadlo Bratislava), 1997. 02. 01.
Rendezte: Lubomír Vajdíčka
Fotó: Jana Nemčoková

Kamil Žiška - Zuzana Palenčíková: EGYMÁSNAK SUTTOGVA (A BUDEME SI ŠEPAKÁT)
Martini Kamaraszínház (Slovenské komorné divadlo Martin), 2009. 03. 27.
Rendezte: Kamil Žiška
Jelmez: Marija Havran
Fotó Branislav Konečný

Alekszandr Nyikolajevics Osztrovszkij: ...BOLOND PÉNZ! (... HRÁME DURÁKA!)
Andrej Bagar Színház (Divadlo Andreja Bagara v Nitre), 1998. 06. 27.
Rendezte: Valentin Kozmenko Delinde
Jelmez: Alexandra Grusková

A szlovák jelmeztervezők középemzedékét - **Marija Havran**, **Alexandra Grusková** - a tiszta vonalú szabás, az egyszerű formák és a kifinomult színek használata jellemzi.

THE YEAR • F
SL • VAK THEATRE
2 • 2 •

t h e a t r e s k

A színházművészeti oktatás

A színházművészet oktatásának Szlovákiában gazdag hagyománya van. Az oktatás kezdete 1928-ra nyúlik vissza, amikor megnyitotta kapuit a szlovák Zene-és Drámaakadémia. A színiakadémiák növendékeiből számos, a szlovák művészet és kultúra nemzetközileg is ismert személyisége került ki. A közép szintű zene-és drámaképzést nyújtó Konzervatóriumok elvégzése után a jövő színházi szakembereit két egyetemen, a **Pozsonyi Előadóművészeti Egyetemen** (VŠMU - Vysoká škola múzických umení v Bratislave) és a **Besztercebányai Művészeti Akadémián** (AMU - Akadémia umení v Banskej Bystrici) képezik.

Pozsonyi Előadóművészeti Egyetem Színházművészeti Kara (Divadelná fakulta Vysoké školy múzických umení v Bratislave)
Fotó: Štefan Komorný / VŠMU archívuma

A Lab Színház (Divadlo Lab) belső tere
Fotó: Štefan Komorný / VŠMU archívuma

A Pozsonyi Művészetek Akadémiája – ma, **Pozsonyi Előadóművészeti Egyetem** (VŠMU) 1949 óta van jelen a színházi oktatás térképén. Évente több mint ezer hallgatójával nemcsak a legrégebbi, hanem a legnagyobb művészeti intézmény is Szlovákiában. Az Egyetem **Színházművészeti Karán** az alapvető szakterületek (színészet, rendezés, dramaturgia, díszlet-ésjelmeztervezés, bábszak, színházelmélet és menedzsment)tanulásmellettelegmagasabbszintű művészeti tanulmányok és kutatások folytatására is lehetőség nyílik. Az Előadóművészeti Egyetem 1977 óta az Istropolitana Projekt Színiakadémiák Nemzetközi Fesztiválja révén a nemzetközi porondra is kilépett. A két évente megrendezésre kerülő fesztivál jelentős fórum a jövő színházi szakemberei számára, ahol a fiatal művészeknek lehetőségük nyílik szakmai találkozásokra és tapasztalat cserére. A hallgatók oktatására, vizsgaelőadásai nyilvános bemutatására és azok havi repertoáron tartására szolgál a Lab Színház (Divadlo Lab), valamint az ún. Kápolna (Kaplnka), a Pincestúdió (Burkovňa) és a Stúdió 1. (Štúdio 1.)
Cím: Divadelná fakulta, Svoradova 4, Bratislava, www.vsmu.sk

Az Istropolitana Projekt Nemzetközi Színiakadémiák Fesztiváljának plakátja
Plakáttér: MADE BY VACULIK / VŠMU archívuma

Vaszilij Szigarjev FARKASKÖLYÖK (VLČÍK)
Művészeti Akadémia (AMU v Banskej Bystrici), 2015.12.17.
Rendezte: Euboslav Majera
Fotó: Dominik Janovský / AMU archívuma

Ján Luterán és társai: VOLT EGYSZER EGY OSZTÁLY (BOLA RAZ JEDNA TRIEDA)
Kisszínpad (Malá scéna VŠMU Bratislava), 2010.04.23
Rendezte: Ján Luterán
Fotó: Ján Luterán / VŠMU archívuma

Martin McDonagh: PÁRNAEMBER (UJO VANKUŠÍK)
Lab Színház (Divadlo Lab VŠMU Bratislava), 2011.05.15.
Rendezte: Kristína Chlepková
Fotó: Tomáš Bokor / VŠMU archívuma

A Besztercebányai Művészeti Akadémia Drámaművészeti Kara (Fakulta dramatických umení AMU v Banskej Bystrici)
Fotó: Lubomír Viluda / AMU archívuma

1997-ben a Pozsonyi Előadóművészeti Egyetem mellett megalakult a **Besztercebányai Művészeti Akadémia**. Az Akadémia **Drámaművészeti Kara** húszéves működése alatt számos átalakuláson ment keresztül, és ma már igényes képzést nyújt színész, színházi dramaturgia és rendező szakokon. Drámaművészeti Karán évente szerveznek nemzetközi színházelméleti konferenciát, valamint a szak otthonát ad a színiakadémiák nemzetközi fesztiváljának, az Artoriumnak is. Az Akadémia több helyiséget biztosít a hallgatók munkáinak bemutatására: az épületben található korszerű Stúdiószínpadon (Divadelné štúdio) és két külső helyszínen, a D44 és a HaD Klubban.
Cím: Fakulta dramatických umení, J. Kollára 22, Banská Bystrica, www.aku.sk

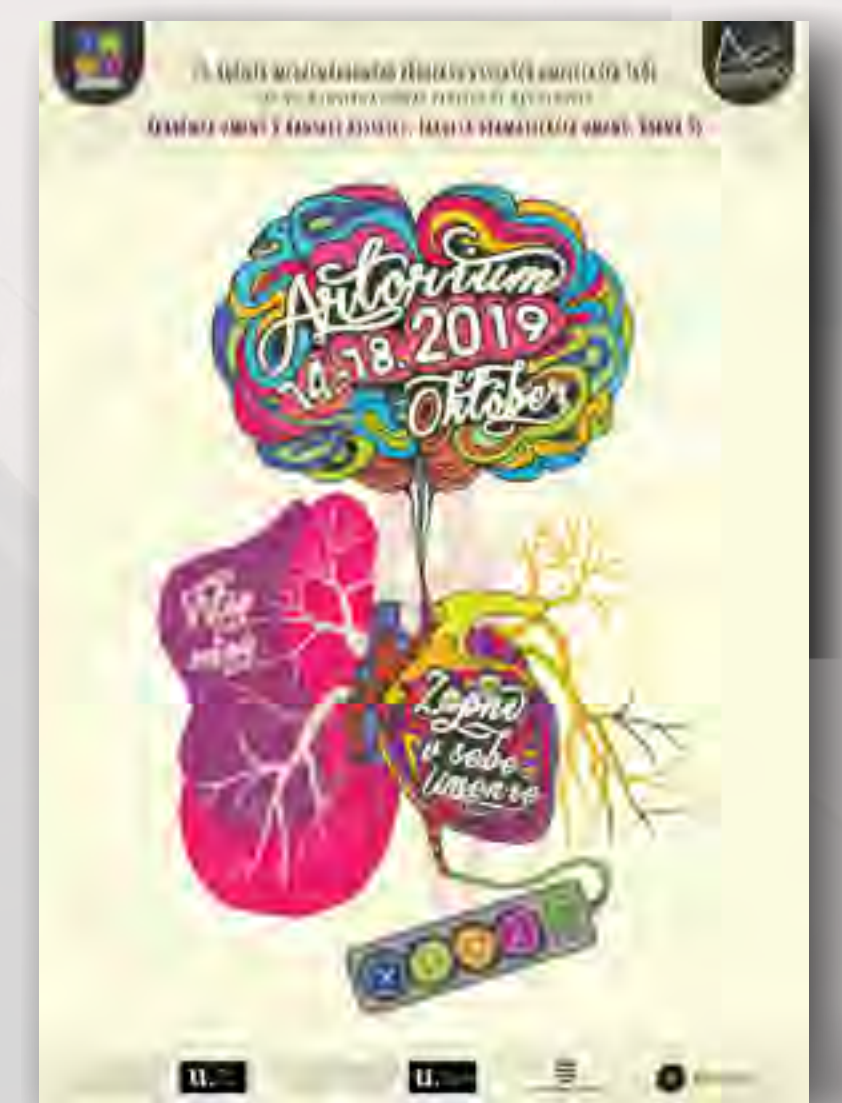

Roland Schimmelpfennig: AZ ARAB ÉJSZAKA (ARABSKÁ NOC)
Művészeti Akadémia (AMU v Banskej Bystrici), 2014. 03. 05.
Redezte: Petra Kovalčíková
Fotó: Dominik Janovský / AMU archívuma

Vaszilij Szigarjev FARKASKÖLYÖK (VLČÍK)
Pincestúdió (Burkovňa VŠMU Bratislava), 2012. 02. 20
Rendezte: Zuzana Galková
Fotó: Michal Lošonský / VŠMU archívuma

Artorium Fesztivál 2019
Plakáttér: Samuel Borsík / AMU archívuma

SZÍNHÁZI INTÉZMÉNYEK

Szlovákiában számos színházi intézmény működik, és a nemzetközi szakmai szervezetek is képviseltetik magukat. A **Szlovák Színházi Intézet** (Divadelný ústa; www.theatre.sk) a múlt század 60-as éveiben alakult meg. A szlovák szakintézmény fő feladatai közé tartozik színházi dokumentációs anyagok gyűjtése és azok megőrzése szakarchívumában, a Szlovák Színházi Intézet Múzeuma gyűjteményének gyarapítása, valamint a színháztudományi kutatómunka fejlesztése az erre a célra létesített Színházi Kutató Központban (Centrum výskumu divadla DÚ). A Szlovák Színházi Intézet rendszeresen rendez szakkiállításokat és nemzetközi kiállítások projektjeiben is részt vesz. Kiadói tevékenysége keretében fordításban és az eredeti nyelven is ad ki szakirodalmat és színpadi műveket, továbbá havonta megjelenteti a kizárólag a professzionális színházzal foglalkozó folyóiratát, a *Kød – konkrétan a színházról* (časopis *kød – konkrétne o divadle*) c. kiadványt. Az intézmény működteti a Jakab tér 12 sz. alatti székházának színháztermét, a Stúdió 12-t, amely bemutatkozási lehetőséget biztosít a pályakezdő fiatalok szárnypróbálgatásait segítő *Tejfogak* (Mliečne zuby) inkubátor projektnek, és e mellett számos kortárs művészeti alkotást is színpadra segít. A Szlovák Színházi Intézet az Új Dráma/New Drama elnevezésű nemzetközi kortárs drámafesztiválnak is fő szervezője. Ennek keretében két jelentős drámaírói pályázatot is kiír „A dráma” és „A fiatalok drámája” címmel. Feladata továbbá a nemzetközi kapcsolatok bővítése, továbbá elősegíti szlovák színházak külföldi megjelenését.

A **Szlovák Tudományos Akadémia Színház- és Filmtudományi Intézete** (www.udfv.sav.sk) elsősorban kutatási és kiadói tevékenységet folytat. Ennek keretében rendszeresen rendez a színházművészetről konferenciákat és előadásokat, továbbá kiadja a *Slovenské divadlo* (Szlovák Színház) című színháztudományi szemlét. A **Nemzeti Népművelési Központ** (Národné osvetové centrum; www.nocka.sk) a nem professzionális színházak ernyőszervezete. Megjelenteti a *Javisko* (Színpad) című folyóiratot, amely az egyik legrégebben megjelenő színházi szaklap Szlovákiában.

Számos nemzetközi színházi szervezet képviselteti magát Szlovákiában. Ilyen az **AICT/Szlovák Központja**, az AICT/IAC Színházi Kritikusok Nemzetközi Szövetségének helyi képviselője. A központ szervezi a szlovák színházak külföldi megjelenését, valamint kezeli a szlovák színházak adatbázisát (Monitoring divadiel - www.monitoringdivadiel.sk). Feladatai közé tartozik, hogy az AICT életműdíjára jelölje a szlovák színházi élet jelentős képviselőit. 2020-ban, együttműködve a Szlovák Színházi Intézettel szervezi az AICT soron következő Nemzetközi Konferenciáját és Kongresszusát Pozsonyban.

Szlovákia tagja az I.T.I Nemzetközi Színházi Intézetnek, az UNIMA Nemzetközi Bábművész Szövetségnek, az ASSITEJ Nemzetközi Gyermekek- és Ifjúsági Színházak Szakmai Szervezetének, valamint az ETC Európai Színházi Konvenciónak. Szlovákiában működnek független, nem kormányzati színházi szervezetek is. Ilyen többek között a Kortárs Tánc Szövetség, a Divadelná Nitra Fesztivál Egyesület, a PlaST - Kortárs Táncplatform. A független kulturális központok és egyesületek az Antenna ernyőszervezet alá tartoznak (www.antenanet.sk). A független színházi és az előadóművészek anyagi támogatásában kulcsfontosságú szerepe van Szlovákiában a Művészeti Alapnak (FPU – *Fond na podporu umenia*; www.fpu.sk), valamint drámairodalmi művek és fordítások megjelentetésének ösztönzésében az Irodalmi Alapnak (Literárny fond, www.litfond.sk). A színházi szerzői jogokkal a LITA (www.lita.sk) jogvédő szervezet foglalkozik.

A Pozsonyi Színházi Intézetet 1961-ben, a Prágai Színházi Intézet kihelyezett tagozataként hozták létre. Önálló kulturális és kutató intézményi státuszt 1969-ben kapott.

VRBKA, Stanislav. A Pozsonyi Színházi Intézet. In: *Javisko*, 1. évfolyam, 7. szám, 1969, 210. old.

A Szlovák Színházi Intézet un. kutató részlegében szakemberek foglalkoznak a gyűjteményekben tárolt archív anyagokkal.

Képen: A Színházi Intézet kutatói szobája. Fotó: Dana Tomečková. / A Színházi Intézet Archivuma

M.H.L.
A Stúdió 12 önálló produkciójaként született meg Sláva Daubnerová M.H.L. című előadása. A több fontos díjjal is jutalmazott előadás Magda Husáková Lokvencová, az első szlovák női színházi rendező emléke előtt tisztelg. A rendezőnő a Szlovák Múzeum Színházi Osztályának (amely később a mai Színházi Intézetté alakult át) első dokumentátora is volt.

A képen: Sláva Daubnerová Magda Husáková Lokvencová szerepében.

A pozsonyi Stúdió 12 (Stúdió 12, v Bratislave), 2010. 12. 22.
Rendezte: Sláva Daubnerová
Fotó: Branislav Konečný / A Színházi Intézet Archivuma

A Szlovák Tudományos Akadémia Színház- és Filmtudományi Intézete 1957-óta adja ki a Szlovák Színház c. szakperiodikát. A negyedévente megjelenő színháztudományi szemle példányai ma már teljes terjedelemben on-line is elérhetőek.

Címlap, 2/1968/ 2sz. Szlovák Színház (Slovenské divadlo) színháztudományi szemle.

A Nemzeti Népművelési Központ által szervezett Scénická žatva (Színpadi aratás) a legrégebbi amatőr színházi fesztiválok közé tartozik Európában. 2022-ben ünnepi fennállásának 100-ik évfordulóját.

Szórólap a Scénická žatva (Színpadi aratás) fesztivál 97. évadjából.
Fotó: A Nemzeti Népművelési Központ Archivuma

2018-ban a Szlovák Nemzeti Színház volt az ETC – Európai Színházi Konvenció - nemzetközi találkozójának házigazdája.

Iveta Škripková az ETC konferencia egyik résztvevőjeként előadást tartott „Diversity in Action” (A sokféleség működésben) címmel a Szlovák Nemzeti Színházban.

Fotó: Peter Chvostek. / A Szlovák Nemzeti Színház Archivuma

Az AICT – Szlovák Központja 2015-óta évente olyan neves színházi kritikusoknak, színháztörténészeknek, színházművelési szakembereknek és más, színházzal foglalkozó szakembereknek adományozza az „SC AICT Életműdíjat”, akik szakterületükön jelentős eredményeket értek el.

A SC AICT Életműdíjat 2018-ban Vladimír Štelko, neves szlovák színháztörténész-professzor kapta.
Fotó: Ctibor Bachratý / A Színházi Intézet Archivuma

Antenna, a független kulturális központok és egyesületek ernyőszervezetének működési térképe. A szervezet célja a független színházak társadalmi presztízisének növelése.

THE YEAR • F
SL • VAK THEATRE
2 • 2 •

A színházi kritika Szlovákiában

A mai Szlovákia területén már 1920 előtt jelentek meg szlovák nyelven bátoran reflexiók a színházról, de a professzionális színikritika megjelenése természetesen a hivatásos szlovák nyelvű színház megalakulásához köthető. A színházról való szakmai véleménynyilvánítás és kritikáírás fejlődése a szlovák színház fejlődésével párhuzamosan alakult és azzal együtt időnként ugyancsak kanyargós utakon fejlődött. Amennyiben elmaradt attól, gyakran a színikritika maga is kritika tárgyává vált. A korai kezdeteket követte a 40-es években beköszöntő professzionalizációs hullám, az 50-es években a stagnálás és a sematikus kritika gyakorlata, majd a 60-as évek „aranykora” és a visszarendezés éveinek (ön)cenzúrája. A színikritikát és a színháztudományt a rendszerváltás után a modern szemlélethez való felzárkóztatás igénye határozta meg. Minden időszakra jellemző volt azonban a polarizáció és a szekértáborok világnézetek vagy párttagság alapján történő megosztottsága, amely a 90-es években tetőzött, amikor a színház minőségéről folytatott szakmai vitákat kiszorították a politikai indíttatású támadások.

Azt követően, hogy Pozsonyban megalakult az Művészeti Akadémia – mai nevén, Előadóművészeti Egyetem (Vysoká škola múzických umení v Bratislave, 1949), és később a Szlovák Színházi Intézet (Divadelný ústav, 1961), fejlődésnek indult a szlovák színikritika is. Olyan jeles szakfolyóiratok jelentek meg, mint a *Naše divadlo* (A mi színházunk, 1928), a *Film a divadlo* (Film és színház, 1957), a *Slovenské divadlo* (Szlovák színház, 1957), a *Javisko* (Színpad, 1959), valamint a rövid ideig fennmaradt, kéthetente megjelenő folyóirat, a *Divadlo na prelome dób* (Színház a korszakváltozások idején). A viharos 90-es években a médiában zajló folyamatos konfliktusok eredményeképpen számos szakfolyóirat hirtelen feltűnt, hogy azután ugyanolyan hirtelenséggel el is tűnjön.

Az új évezred több szempontból új kezdetet jelentett a szlovák színikritika számára. Sikerült stabilizálni a pozícióit, aminek egyik eredményeként 2007-óta a Szlovák Színházi Intézet megjelenteti a *Časopis kód – konkrétne o divadle* (Kód – konkrétan színházról) című színházi folyóiratot, amely átfogó képet és értékelést igyekszik nyújtani a legfontosabb szlovák és külföldi színházművészeti eseményekről. Megjelennek olyan szakperiodikák is, amelyek kizárólag a táncművészettel és az operával foglalkoznak, továbbá a kor követelményeivel összhangban egyre jobban elterjednek az interneten olvasható kritikai platformok is. Csakúgy, mint a világ minden táján, a szlovák kritikusok – melyek között egyre gyakrabban tűnnek fel női kritikusok – is folyamatosan próbálják védeni a színikritika megszerzett pozícióit, indokolni a „raison d'être”-t a mai, a színház és a kritika számára kihívásokkal teli időszakban.

Az első színházi szakfolyóirat *Naše divadlo* (Színházunk) 1928-ban jelent meg. Ez a színházi folyóirat a *Slovenský ochotník* (Szlovák amatőrök, 1925) színházi folyóirattól alakult át a színházi szaklappá, amely már nemcsak az amatőr színjátszásról közölt cikkeket, hanem általános érvennyel is írt a színházról.

A kéthetente megjelenő *Dialóg* (Párbeszéd, 1988-1990) c. folyóirat egyfajta hidat képezett két korszak között. 1989 januárjában indult, és az utolsó szám 1990 decemberében jelent meg. A szaklapnak adekvát módon sikerült megragadnia a 89-es novemberi forradalmi események lényegét és visszhangját a színházban és a kultúrában.

A *Kód – konkrétan a színházról* (Časopis kód – konkrétne o divadle, 2007) c. folyóirat megjelenését a független színházi folyóiratok helyzetében beállt, egyre súlyosabb nehézségek indokolták. 2007 óta ez az egyetlen professzionális szaklap. Tevékenysége középpontjában a professzionális színházra, különösen a prózai színházra, de egyúttal a zenés, a tánc- és a bábszínházra való elmélyült szakmai reflexió igénye áll.

Az AICT - Színházi Kritikusok Nemzetközi Szövetsége Szlovák Központjának színházi lapszemléje egyedül ilyen jellegű színházkritikai szemle az interneten. www.monitoringdivadiel.sk

A Martini Dotyky a spojenia – szlovák színházak országos szemléje nyomán indult el a *Kritikusok Platformja* (Kritická platforma), ahol az alkotók és a kritikusok párbeszédet folytatnak a Szemlén látott alkotásokról.

A *Javisko* (Színpad) c. folyóirat a nem hivatásos színházak és a hozzájuk köthető események szaklapja. A folyóirat tematikus számként ad ki. 2002/5. számát a színházi kritikának szentelték. A számban a szlovák kritika fejlődéséről írt átfogó tanulmányt Jan Jaborník, neves szlovák színházértanész.

Közvélemény kutatás eredménye a szlovák színházkritikáról a *Mediásopis o divadle* (Köztes folyóirat a színházról) című szaklapban a 90-es évek elején.

Az Új dráma/New Drama Fesztivál keretében, 2016-ban tartották meg a *Quo vadis színházkritika, Quo vadis színházi folyóiratok?* (Quo vadis divadelná kritika, divadelné časopisy?) című kollokviumot, amelyen szlovák és cseh színház folyóiratok szerkesztői és kritikusai vitáltak meg a kortárs színikritika helyzetét.

THE YEAR • F
SL • VAK THEATRE
2 • 2 •

theatre.sk Színházi fesztiválok

A szlovák színházi fesztiválok hagyománya 1923-ra nyúlik vissza, amikor először került megrendezésre a turócszentmártoni *Színházi Verseny*. Az amatőr együttesek országos találkozóját a turócszentmártoni Matica slovenská szervezte. Az eseménysorozatnak, fennállása alatt jelentős hatása volt a színház iránti igények felkeltésére és a színházi szakma fejlődésére. Az 1950-es években is népszerű szlovák színjátszók találkozója több szervezeti változás után 1967 óta *Scénická žatva* (Színpadi aratás) néven kerül megrendezésre. Ennek az egyik legrégebbi európai színházi fesztiválnak az előadásait 2020-ban immár 98. alkalommal láthatja a közönség Martinban.

A színházi fesztiválok és színházi szemlék alkalmat kínálnak a közönségnek arra, hogy az előadásokat megtekintve sokféle színházi módszerrel és formával ismerkedjenek meg. Ezen túl, az előadások átélése nyitottá teszi őket a színház, a társadalom, az emberek különféle nézeteinek és problémáinak befogadására. Amíg a szlovák nemzeti fesztiválok és szemlék feloldják az egyes hazai régiók közötti különbségeket, a nemzetközi színházi fesztiválok más kultúrák megismeréséhez segítenek hozzá.

A fesztiválok a szlovák professzionális színházi kultúra fejlődésében fontos szerepet játszottak. Akkor is, amikor számos seregszemle létrehozása mögött felfedezhető volt az ideológiai szándék, azok végeredményben elősegítették a színházi kultúra fejlődését és pozitívan hatottak az alkotások színvonalára. Számos színházat és társulatot segítettek hozzá, hogy túllépjenek a pszichológiai realizmus határain és megszabaduljanak rendezői sztereotípiáktól, megtalálják a modern színházi gyakorlat felé vezető utat. Mindez a mai napig érvényes, függetlenül attól, hogy a produkciókat a fesztivál hívja meg, vagy a színházak nevezik azokat. A fesztiváli részvétel mindenképpen elősegíti a társulatokon belüli stabilitást és elhelyezi a színházat a művészeti „piacon”. A színházi fesztiválok ma Szlovákiában a színházi kultúra fejlődésének fontos eszközei.

A történelmi Cseh-Szlovákia területén a legrégebbi színházi fesztiválok közé tartozott a turócszentmártoni **Színpadi Aratás** (Divadelná žatva, 1948 – 1961) és karlovy vary-i **Színházi Szemle és Szeminárium** (Divadelný festival a seminár, 1959 – 1962 és 1967). A *Színpadi Aratás* esetében egy szakmai zsűri beutazta az ország egész területét, majd a kiválóított előadások bemutatása után a legjobbakat Prágában díjakkal jutalmazta. Karlovy Vary-ban tematizáltak voltak a szemlék. Minden évben más-más színházi műfajt választottak vagy pedig egyetlen színház került reflektorfénybe. Így például az 1961-es évet a Szlovák Nemzeti Színház Próza Tagozatának szentelték, míg 1967-ben a zenés-szórakoztató színházak szemléjét rendezték meg.

Plakát terv: / A Színházi Intézet Múzeuma

A **Zólyomi Várjátékok** (Zámocké hry zvolenské, 1973) Szlovákia legrégebbi szabadterei fesztiválja, amely az operának és a prózának egyaránt helyt ad. A Zólyomi Várszínházban, ahová ma már csak prózai színházakat hívnak meg, 2020-ban a 47. nyári évadot rendezik.

www.djgt.sk/festival-zamocke-hry-zvolenske/

Plakát terv: Svetozár Mydlo / A Színházi Intézet Múzeuma

Szlovákia legnagyobb és legismertebb nemzetközi fesztiválja a **Divadelná Nitra** (1992), amely a kezdetekben a prózai színházi alkotásokra helyezte a hangsúlyt. Ma már egyre gyakrabban hív meg tánc- és mozgásszínházi előadásokat éppúgy, mint operát és performanszokat. Az utóbbi években a fesztivál műsorán tematikus évek és nemzetközi projektek is szerepelnek.

www.nitrafest.sk

Fesztivál katalógusa / A Színházi Intézet Archivuma

A prágai **Nyári Shakespeare Játékokat** (Shakespeareove Letné hry) első ízben 2001-ben rendezték meg Pozsonyban, az Előadóművészeti Egyetem udvarán. Az eredetileg Csehországban indult projekt csak 2005-ben lett szlovák partnerre, amikor bemutatták a Marián Zednikovič, szlovák színész által rendezett Velencei Kalmárt. A prágai és pozsonyi fesztivált mára nyári szabadterei rendezvényként mindkét ország regionális központjaiban is megrendezik.

www.wshakespeare.sk

Plakát terv: Pavel Mára fotóinak felhasználásával / A Színházi Intézet Múzeuma

Az **Új Dráma / New Drama Fesztivál** (Nová dráma Fesztivál / New Drama, 2005) szervezője a Szlovák Színházi Intézet. A fesztivál nemcsak a szlovák, hanem a külföldi kortárs drámák előadásainak bemutatására is vállalkozik. A szlovák drámaírást *drámaírói verseny* támogatja, s ezen túl évente egy neves *külföldi drámaíró* nevez ki díszvendégnek. Az un. „Fókusz” program egy adott ország drámairodalmának alkotásait helyezi a középpontba. Magyarország 2014-ben volt a Fesztivál díszvendége.

www.novadrama.sk

Fesztiválkatalógus, tervező: Martin Mistrik / A Színházi Intézet Archivuma

Nem sokkal a Divadelná Nitra nemzetközivé válása után **Érintések és Kapcsolódások** (Dotyky a spojenia, 2005) néven alapították meg a szlovák színházak nemzeti szemléjét Martinban. A Fesztivál az „Érintések és kapcsolódások” elnevezést a Roman Polák által rendezett legendás mártoni előadástól kapta. A fesztivál kísérőprogramjaiban helyt kapnak iskolai és utcai színházi produkciók és sor kerül gyerekelőadások bemutatására is.

www.dotykyaspojenia.sk

Plakát terv: Ján Novosedliak / Színházi Intézet Múzeuma

A kassai **Közép-Európai Színházi Fesztivál** (Festival divadiel strednej Európy Košice, 2006) fórumot biztosít a Visegrádi Négyekben létrejött színházi előadásoknak. Az évente megrendezésre kerülő találkozó izgalmas színházi előadásokat hív meg Lengyelországból, Csehországból, Magyarországból, továbbá a V4-gyekkel szomszédos Szlovéniából.

www.kosicefest.eu

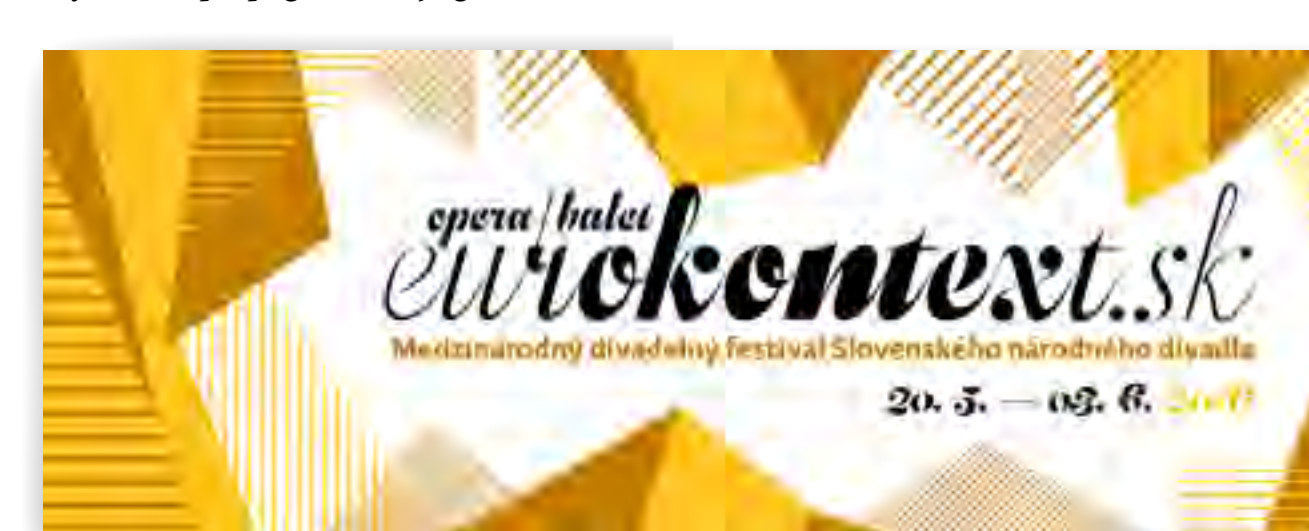
Fesztiválplakát / A Színházi Intézet Archivuma

Az **Eurokontext** (2014) Szlovákiában az egyik legfiatalabb, több műfajú fesztivál, amelyen évente váltakoznak a prózai, az opera, és a táncszínházi előadások. Fő szervezője a Szlovák Nemzeti Színház, melynek három tagozata ilyen módon önálló bemutatkozási teret kapott. A fesztivál a kezdetektől fogva a szlovák és a külföldi alkotások szemléjeként működik.

www.eurokontext.sk

A fesztivál propaganda anyaga / A Színházi Intézet Archivuma

A **Besztercebányai Bábfesztivál** (Bábárská Bystrica, 1974) az egyik legrégebbi bábfesztivál Szlovákiában. Rugalmas és társadalmilag érzékeny műsorpolitikája lehetővé teszi külföldi produkciók meghívását is. A fesztivál gyerekeknek szóló és a felnőtt előadásokat is vendégül lát. Az utóbbi években az un. *Besztercebánya Tour* (Banská Bystrica Tour) projekt révén a legígényesebb előadások számos vidéki városba és kistelepülésre is eljutnak. Jelentős helyet foglal el a szlovák fesztiválok térképén a **Zsolnai Bábfesztivál** (Bábková Žilina, 2009), amely leginkább a hazai kortárs bábkötések szemléje, valamint a nyitrai **Stretnutie-Setkání-Spotkanie-Találkozás** (2000) nemzetközi fesztivál, amely a Visegrádi Négyek színiakadémiáitól hív meg előadásokat.

www.bdnr.sk, www.sdn.sk

Plakát terv: Ján Novosedliak / A Színházi Intézet Múzeuma

Szlovákia első tánc- és mozgásszínházi fesztiválja, a **Bratislava Mozgásban** (Bratislava v pohybe, 1997) a kezdetektől fogva nemzetközi jellegű. A külföldi alkotások mellett a fesztivál a mai szlovák táncművészek hazai vagy külföldön létrehozott előadásait is bemutatja. Izgalmas vállalkozásnak bizonyultak még a **Négy Táncnap Mindenkinek** (Štyri dni tanca pre vás, dnes) és az **Alkotói Táncnapok Nektek** (Tvorivé dni pre vás) elnevezésű, a szélesebb körű táncközösség számára alakult fesztiválok, amelyek elősegítik az egységes professzionális táncszínházi bázis kiszélesítését.

www.abp.sk, www.studiotanca.sk/festivaly.html

Fesztivál plakát / Színházi Intézet Múzeum

A **Nu Dance Fest** (2006) a nemzetközi kortárs táncfesztiválok mintájára szlovák koreográfusok alkotásait hivatott bemutatni. A fesztivál célja, hogy a legújabb trendek és műfajok szemléjeként működjön. A szakmai újdonságoknak is helyt adó színház- és táncszínházi fesztiválok közé tartozik a zsolnai **KioSK Multikulturális Központ**, (KioSK, Žilina-Záriečie, 2003) nyári fesztiválja.

www.nudancefest.sk, www.kioskfestival.sk

Fesztivál plakát / A Nu Dance Fest Archivuma

THE YEAR • F
SL • VAK THEATRE
2 • 2 •